

Nord Literar®

Revistă de cultură editată cu sprijinul financiar al Consiliului Județean Maramureș. Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România.

SUMAR

- **Gheorghe Mihai BĂRLEA:** *Poemul lunii* (p. 2) • **Dan GRĂDINARU:** *Vasile Igna la apogeu* (p. 3) • **Irina PETRAȘ:** *Înblânzirea trecerii;* **Gheorghe PĂRJA:** *Horia Bădescu, rafinament și confesiune* (p. 4) • **Delia MUNTEAN:** *Exil în pustia dinlăuntru* (p. 5)
- **Daniela SITAR-TĂUT:** *Jules Verne: Studii de moravuri contemporane. „Vaporul misterios”* (p. 6) • **Horia BĂDESCU:** *Poeme* (p. 7)
- **Ovidiu PECICAN:** *Funambulli utopiei ai istoriografiei: B.P. Hasdeu, V.A. Urechia, Nicolae Densușianu* (p. 8)
- **Gheorghe PĂRJA** în dialog cu **Adam PUSLOJIC:** *„Ca poet român, m-am născut în Maramureș!”* (p. 9)
- **Dana BUZURA-GAGNIUC:** *„Marea carte a uitării” – o lansare sub semnul dialogului cultural* (p. 10)
- **Monica D. CÂNDEA:** *Camil Petrescu – „Interviuri”* (p. 11) • **Adrian ALUI GHEORGHE:** *Poezie și horincă. Mod de preparare* (p. 12) • **Ion CRISTOFOR:** *Un jurnal liric al neliniștii;* **Ion ROȘIORU:** *Un discurs poetic luminos* (p. 14) • **Cătălina STERIU:** *În vilegiatură* (p. 15) • **Daniel MARIȘ:** *Albastrul memoriei;* **Mihaela MERAWEI:** *Evadarea în spațiul infinit al poeziei* (p. 16)
- **Mihaela UNGUREANU, Alexandra Andreea FĂT, Magdalena HĂRĂBOR, Marin SLUJERU:** *Poezii* (p. 13, 18)
- **Terezia FILIP:** *Un mod simplu și incitant de a transfera realitatea în literatură* (p. 17) • **Lucian PERȚA:** *Parodie* (p. 19)
- **Lucianna ARGENTINO** – *versuri traduse de Lucia Ileana POP;* **András BANDI** – *prezentarea volumului „De ce” de Elena Liliana Popescu* (p. 20)

POEMUL LUNII

Gheorghe Mihai BÂRLEA

(n. în 10 februarie 1951)

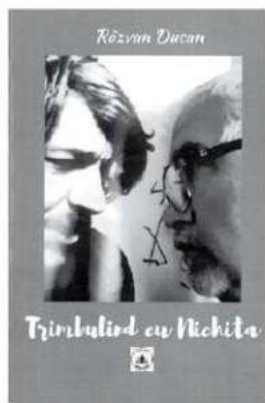
Sfiosul suflet

Cât de trist ești, sfiosule suflet,
și cât de morocănos devii
când te gândești la moarte,
simți pe limbă gustul putred al lutului
și-l tușești cu-n reflex sălbatic,
te izbește în auz o voce necunoscută
exilată în somn
și îți sângerează cuvintele
rostogolindu-le cu o iremediabilă scârbă
obrazul este propria ta umbră –
o pojghiță tocită de vânt,
inima se revoltă
nu are nimic de ascuns,
se simte o scoică minusculă
descărmată pe nisipul fierbinte al mării,
gura ta nu se mai satură de apa descântată
și, luptându-te cu uitarea, nu încetezi să visezi,
sfiosule suflet...

REVISTA NORD LITERAR
LA CENACLUL „VOCI EMINESCIENE”

Periodic mă întâlnesc cu tinerele condeie de la Colegiul Național „Mihai Eminescu” din Baia Mare. La începutul lunii februarie, la întâlnirea Cenaclului Cultural „Voci eminesciene” (coordonat de profesoara Monica D. Căndea), i-am provocat la o dezbateră având ca pretext numărul de pe luna ianuarie al revistei *Nord Literar*. Apoi le-am povestit despre regretatul poet sârb, care s-a instalat definitiv în poezia românească, Adam Puslojić. Au citit din creația lor certitudinile din pepiniera lirică elevele Camelia Nistor (președintele cenaclului), Ioana Chiș, Teodora Mugur, Andra Cionca, Andreea Tarcea. Totul a stat sub semnul emoției, al sensibilității și al încrederii în cuvântul limbii române.

Gheorghe PÂRJA

CĂRȚI ȘI REVISTE
PRIMATE LA REDACȚIE

CĂRȚI:

- Viorica Pârja, *Portret de femeie - 11 lecții de viață*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2023;
- Veronica Știr, *Zăpada de apot*, versuri, Editura George Coșbuc, Bistrița, 2022;
- Camil Petrescu, *Interviuri*, ediție de Florica Ichim și Alexandru Buican, Editura Cheiron, București, 2022;
- Adriana Zaharia, *Dr. Vasile Lucaciu (1852-1922). Activitatea culturală și politică*, Editura Solstițiu, Satu Mare, 2023;
- Răzvan Ducan, *Trîmbulind cu Nichita*, Editura Vatra Veche, Târgu Mureș, 2022;
- Maria Babiciu, *Ghicitori ilustrate cu răspunsuri colorate*, Editura Marist, Baia Mare, 2022;
- Nicoleta Giurgi, *Să taci atunci când scriu*, versuri, Editura Valea Verde, Sighetu Marmației, 2022.

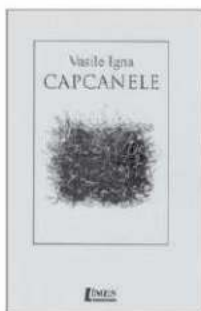
REVISTE:

- *România literară*, nr. 4, 5, 6 / ianuarie, februarie 2023, București;
- *Tribuna*, nr. 490 / februarie 2023, Cluj-Napoca;
- *Steaua*, nr. 1 / 2023, Cluj-Napoca;
- *Ateneu*, nr. 641 / ianuarie 2023, Bacău;
- *Caligraf*, nr. 1-2 / ianuarie-februarie 2023, Alexandria;
- *Caiețe Silvine*, nr. 2 / februarie 2023, Zalău;
- *Contemporanul*, nr. 2 / februarie 2023, București;
- *Lucefărul de dimineată*, nr. 1 / ianuarie 2023, București;
- *Acolada*, nr. 1 / ianuarie 2023, Satu Mare;
- *Convorbiri literare*, nr. 1, 2 / ianuarie, februarie 2023, Iași;
- *Orizont*, nr. 1 / ianuarie 2023, Iași;
- *Ramuri*, nr. 1 / ianuarie 2023, Craiova;
- *Litere*, nr. 1 / ianuarie 2023, Târgoviște;
- *Apostrof*, nr. 1 / ianuarie 2023, Cluj-Napoca;
- *Cronograf*, nr. 4 / decembrie 2022, Satu Mare;
- *Porțile Nordului*, nr. 1-3 / ianuarie-martie 2023, Baia Mare.

VASILE IGNA LA APOGEU

Dan GRĂDINARU

„cu ieșire niciunde
unde nimicul pe nimic ascunde”

La 78 de ani, la vremea „soarelui de iarnă”, poetul dealurilor (al dealului natal al Ardușatului, străjer de lângă valea râului Someș, al Feleaecului Clujului, pe unde fi este casa statornică în Valea Căprioarei, al Golgotei lui Isus, al aceuia din binomul deal – vale, dealuri identificabile pe hartă și dealuri fictive și/sau simbolice) își mai aduce încă unul, al poeziei ajunse la cota cea de sus, rămânând credincios subiectelor și motivelor vizibile și celor invizibile ca de pe fața ascunsă a Lunii – încă din tinerețe. Al, în filigran, obsesiei, interesului pentru/preocupării de final, sfârșitului („moartea o-neonțuri acum / cu gardul de sărmă al friicii”), al lui Christos (vezi superbul *Psalm* dedicat fratelui dispărut dintre vii: „Acesta e oare întâia noapte în care / norul te poartă în desțărare? / E acolo o cărare îngustă ce pleacă și vine / dar mereu se întoarce la sine? / E o câmpie cu margini de ceață lividă / ce te înconjoară ca o crisalidă / și acoperă totul, la întâmplare, / cu o mână de paie ce ar dă sub ninsoare / și fac loc pentru Vinerea Mare?” sau în *Călătoria peisajului*: „Și unde sunt, Doamne, Irozii nărozii / să caute micii cum altădată plozii / născuți din suflare de vânturi covești?” ori, strecurate pe pajistea textuală, flori de câmp cu miros pătrunzător de felul „păianjen cu cruce”, „frate de cruce”, „crucea unui drum”, „o cruce pe-a țestoasei carapace”, „cruce de var”, „făcând fiecare crucea pe dos”) și deghizărilor/travestițiilor acestora (e.g. moartea = iarna, mierla, dricuri „ce poartă cu sine nimicul”), al sortii inabordabile, de necontrazis și infailibile („Și tot astfel albia râurilor / nu trece prin locuri alese de alții”) ori celei reglabile de factorul uman („soartă incertă”), al fundalului întunecat peste care în *Capcanele* (Editura Limes, 2022) se întind și tuse mai deschise la culoare, oarecum pentru că uneori „năclăite” roz, fiindcă pictorul Igna suprapune în prim-plan (așa cred că se petrec lucrurile) un măr de pe cotoasa unei coline, uriaș, vital, cu fructele rare, roșii și mici, că astfel arată realmente pomul la Lumină de 1 noiembrie însoțit încă, ca niște lumânări/anticipând/marcând Crăciunul sau ca bușteni arzând într-o poiană liniștită-incandescent (idem).

Însă poezia epico-irică, rezumând îndrăgănit vitrinei mai mereu „ceva” ori același lucru, „nimic” (un biografem, o „narațiune” într-o spunere fluentă, înrămată într-o multitudine de gramatici, de la incantări de construcții cu subordonate la juxtapuneri de independente), cu trena temelor personale ca o coadă de cometă de nedespărțit de nucleu (dar și omul, ca în filosofia indiană a ciclurilor) nu se repetă, o ia „de la capăt” și de data asta, parcă mai frumoasă și mai înțeleaptă raportată la timpul trecut: cu icl-colo sunete argeziene, dimoviene, nichitastesciene, shakespeareane până acolo că pasager am ajuns să mă conving încă o dată că poezii adevărați își iau bunul de unde le place și și-l fac după chipul și asemănarea lor și că poetul Albionului, ei, da, e una cu poetul dealurilor, un Pește, doar poezii sunt „uzurpatori de zodii”, de pildă în autportretul de aici: „Nu mă mai țineți, rogu-vă, incuți! / Din Ostrovlul acesta nu-mi mai faceți casă / ce-năpădit de ferigi-si spălat / de valuri de mercur și de pucioasă. / Lipsiți-mă de ospăț, nu mă siliți / să apră pe viclean, nici să-ndrăgesc / fecioarele cu pântec sup de avă / ori sfetnicii cu limba lor gângavă. / Lehamite vă fie, dară nicio milă, / de măscărici și duhuri de prăsilă / cu ochi de șoim și-obraz de Caliban / dihanie a ducă de Milan. / De Calea Morților vă fie milă / Ce are muri de sticlă, hornuri de cleștar! // Făcut fărâme și cuprins de jar / mai scump decât Regatul mi-e folosul / de-a asculta mai mult, decât a spune, / de-a sta în umbra cărții, și-n Furtune / cu Ariel fărâșat, cu vergura Mirandă / stărnind a patimilor sarabandă” (*Regele melancolic*).

Cu rime nu neapărat ludice i.e. gratuite, mai degrabă invers, că ce dă cu o mână a totului ia cu aialtă, cu vocabular de o rară bogăție, triumfal/fastul sinonimiei, cu muzical de violoncel „de joasă frecvență” și de mandolină, cu perechi în care tehnica versatilită poate înșela că n-ar mai supraviețui temele personale. Igna întinde capcane cititorului insipid, ne ametește cu felurile ceremonii și cu noduri pe sfoara segmentului de viață ce ni s-a dat, de la acum, azi, ieri până la izvorul de început al copilăriei și al juneții, contextul se modifică și același cuvânt poate fi adjectiv, adverb și element predicativ suplimentar, un element se despică

ca un lemn de tăișul toporului, se splitează (eu vs sine, plural vs singular) sau cele două elemente componente (e.g. rai – iad, noapte – zi, discurs cu referent obscur – discurs transparent și tranzitiv, zid – fereastră, altorelief – firidă, coajă/pieleță, mască – miez, minuscul – enorm, afară – înăuntru) se separă, se adună, trec din unul în celălalt, se modifică, un element ni se înfățișează cu caracteristici ale celuilalt, antinomile se topesc, se îmblânzesc, se anulează, opoziția se face complementaritate, apoi identitate și procesul se reia circular, exprimat inevitabil prin simple paradoxuri pentru neînțelegeri/opaci: „morfii-s asemenea viilor”, „ziua cu stelele ei moarte de frică”, „alfabetul când râde, când plânge”, „seara e dimineață”, „umbra devine bărbat, bărbatul femeie”, „susul e jos și josul se uită la stele”, „una curge, cealaltă stă pe loc / și amândouă ajung în același timp”, „Până ce sus, în nouri, un glas deschide poarta / cum ar deschide Zeul în fața lumii soarta / și-acoperă cu-o pânză de vis demult (tesută / și fața vremii moartă, și cea abia născută”, „voi adormi pe loc, de treaz ce sunt”, „suși ferecate și ferestre deschise”, „trupul iese din sine / liber de rău liber de bine”, „să reînțepim moartea / dimpreună cu copilăria”, „întră precum ar ieși”, „viața urcă-n moarte născând viață”, „în casa burculor de sub Colină / unde e când întuneric când lumină / când amândouă deodată”, „Ziua se rupe în două / în fiiece parte e-o casă în care / viii sunt vii și morții sunt vii”: „Te furișezi în ziua că valpea într-un lan / ce simte prada înălcăit-n grâne / amușnezi ca un de cârpă căine / cu ochi de gheață, gură de tăcune / și coada sfredel, lungă, de șofran / ce-o să mai crească fără doar și poate / și-o să mai seadă poate mai spre seară / când de neghină grăul se separă” (*Nod*).

Așa cum poezia lui Blaga e altceva în finalul de parcurs, poezia lui Igna, cel mai substanțial urmaș al poetului din Lăncrăm de mai bine de o jumătate de secol încoace (nota bene, Igna posedă și o aripă de „francez” ca Emil Isac, de identificat în poeziile cu reminiscențe „galice” și-n mănunchiul de texte genul „l'art d'être grand-père”), e altceva în ultimele două volume surori, în *Periscop* și în *Capcanele*. Nu mai e autistă/„autistă” sau, mai corect, nu mai apare deloc autistă/introvertită. O dată deoarece, cu sensibilitate de seismograf, Igna „ascunde”, „incuie”, utilizând aceste două verbe esențiale pentru „lookul” nou, apocalipsele și autismul intrinsec, funciar. În al doilea rând, deoarece creează impresia/offeră certitudine pentru critic/interpret că și tratează subiectele dragi la egalitate cu altele, prin urmare etichetele vechi și-au pierdut valabilitatea – ca fire de om cu cifra 2 cusută pe tricou și cu dobândite experiențe complete, și ca Dumnezeu/Zeul atoaștător ce cuprinde și poate tot: procedee presărate neostentativ din toate direcțiile ingambamente, inversiuni simple și suicidă topică, enumerări, intertextualități, citate în limbi moderne și în latinește, comparații și epitețe de toate felurile, metafore, personificări, metonimii, hiperbole, cuvinte încerate polisemantice (a se urmări lexemul „nor”), repetiții și anafore, rime rare, cu asonanțe ori „stălcite” cu skepsis măiastru, încât rămâi cu impresia că stilul/uror are capacitatea de a compune oriunde, oricând, printr-o fluturare a brațelor de jongleur al enunțurilor: „în odăi mai strănte / îngheșuite unele-n altele / cele Seunde cu cele Înaltele”; limbaj medical („să li se oxideze / punctile de otel ale protezelor”), colocvial („hai acum la poliție”, „bona asiatică oricum lipsește”), limbaj popular (dimie, gordune, „muzici bolunde”, „mustăți subțiri de bătădă-bătădă”) lipit de „distihuri din Pound sau Pessoa”, „provincii dedale”, „fler de expertă”, „darul ilicit al erorii”, „cetăți dărâmate” lângă „un popor de zgărie-nori”; limbaj filosofic („Experiența spune că lucrurile / nu vor dura mult timp / trăiesc laolaltă în simbioză”). Copilăria în regatul Ardușatului, regele melancolic de la maturitate a trăit mereu în Rai și Iad („Dacă așa arată Raiul atunci / acesta este / dacă așa arată Iadul atunci / acesta este”) cu morcovi, roșii, „roșii furnici”, ghimpăr, pești „cu aripioare de vâsc”, troscotul, bondar „evadat din insectar”, mierle, iarbă, arici, trifoi, păianjeni, mere „cu pulpa de vată”, „cu coaja creată-n răspar”, cucii, oi, lucruri, „buruieni spermatofoite / brusturi și urzici oflitate”, „buruieni carnivore”, găște, șerpi, „lighioane cu solzi / de bazalt”, „testoase bortoase”, pelin, iepuri de casă, „galbeni”, „pădurice de pin”, șoimi, lăcuste „cu gene subțiri de madonă”, vrăbii, luhurezi, răchită, ferigi, păpădii, mistreți, viță-de-ve, sturzi, pir, cucuvele, calapări, cai, rodie și mure, corbi, „tufa de arin / unde stau și eu puțin”, lăstuni, grâne, omide, neghină, inorogi, șofran, păsări călătoare, veverițe („veverițele ronțăie nucii de otel”), pământidă, vulpi, „strugurii din cale-afară de copți”, pisici, levântică, râme, forsythia, cărtice, meduze, „un de cârpă

câine”, dulăii, „păsări de curte și rațe anume”, cires, iederă, bozii, ereți, ulii, pui de căprioară, ciori, gutui, tufe de sânger cu flori albe, soboli, grauri, granguri, cocoși sălbatici, măceși, vulturi șerpări, haite de lupi, răchite, micșunele, berbeci, „de mâine vor paște (catării) sub glie / unde norii călătoresc pe ascuns”, „stânjenei la ureche”, porumbei, lilieci, tapi, alior, sepi, salamandre, bursuci, „ramuri de saleie”, buldogi „de lemn”, pălăria șarpelui, rândunici, greieri, fluturi, viespi, roze, dalii, mărăcini.

Dincolo însă de toate referințele, constatările, trimiterile, tehnice și de conținut, se modelează subiectul timpului, dealul pe care a urcat până azi poetul și vedem că încă mai urcă. *Capcanele* e o carte despre timp, acela cu ceremonii, capcane cu secrete nedezlegate și noduri ca niște creștături de neuitat, repere pentru texte poeticești (drumul le adună pe toate trei).

În locuința lui Igna, în preajma biroului de lucru, mă gândesc (face și hermeneutul o poveste), se află o pendulă. Când ochii sunt deschiși („Ochii închiși / Ochii deschiși”), centrul din creier al racordării la clipă și al judecăților constatatoare își zice: „E un soare de iarnă afară”, „Acum e ora 4”, „5,14 a.m.”. Când pleoapele se închid, e probabil să sosescă amintiri. Amintiri din fragedă vârstă („A lăstărit, a crescut, a umbrit. / Uneori a și înflorit / odată cu floarea neagră-a virtuții. / Văra-i-a ars aripile / i-au crescut altele la subțiori / apoi picioarele s-au umflat / precum apele Văii-n april / sub ochii săi de copil / desculț și cu creștetul tuns”), transfigurări ale nașterii (poezia *Mausoleu*), amintiri din adolescență („cum cresc tutele pe obraji băieților”) și junețe („Ca o pasăre căzută din cuib / cu pielea aripiilor încă / transparentă ca a lilieciilor / așa se îndreaptă el spre orașul / în care intră precum ar ieși / dintre hotarele unei patrii vizate / o sută de ani și mai bine. / Și își mai aduce aminte / că nu acesta-i orașul pe care / l-a desenat reveria”), din junețea amoroasă răzbată „ecoul râsului ei de demult” și mai intră și un stejar ca al poetului Costache Conachi, stejar sub care s-au produs jurămintele pentru Zulnia. Cuvântul „acasă” își face loc și iese în evidență ca un câștigător pe podiumul olimpic. Amintirile se leagă de un timp mai precis, altele nu pot fi approximate temporal („Cândva se botezase singur își alesese un nume”). Amintirile trăiesc independent și se suprapun ca un teanc de cărți puse una peste alta, se înlătuie ca vagoanele unui tren și uneori vagoanele se încalceă unul peste altul ca la un accident feroviar, „negru pe roșu, roșu pe negru”: „Târziu își amintise că va / muri de mai multe ori / asemenea prietenilor comuni / din povestea / ce se va scrie după aceea”.

Ceasul cu pendulă bate, Igna scoate stiloul cu peniță de aur și, după ultima bătaie, transcrie un sonet rulat pe îndelete înainte de a trece pragul casei: „În dreapta nu-i ce vezi, în stânga poate / nu-i vânt cel ce-ale noptii steaguri frânge / nu-i pălăria șarpelui, nici stolă de abate / norul ce-aspiră-al soarelui de vată sânge // Deasupra nu-i ce nicăierea nu e / nu-i stea, nici Drum de Robi ori Căi de Lapte / nimica nu-i, nimic bătut în euie / precum în palmă-s cuie trei sau șapte // De urci pe scară, scara te coboară / în temnițe fierbinți pline de gheață / ce cade jos de-ndată iarăși zboară / viața urcă-n moarte născând viață. / Până târziu, când iară-i dimineață / și Cel Născut pe Înviat omoară” (*Trompe d'oeil*).

ÎMBLÂNZIREA TRECERII

Irina PETRAȘ

Să spun din nou: Horia Bădescu, poetul, prozatorul, eseistul, știe să acorde o atât de intensă, susținută și un pic neivă (în aceste vremuri grăbite, puse în mișcare de alte urgențe decât Poezia) însemnătate condiției sale de scriitor, încât împrejurările sunt cumva obligate să-i recunoască statura. Pentru echinoxistul afiliat primei generații, originare, „rostul poeziei este de a nu-l lăsa pe om singur dinaintea imensei singurătăți pe care au instaurat-o, zi după zi, golirea de transcendență și expulzarea Sensului din societatea modernă”. Toate poemele sale îmblâzesc, prin supunere la euritmii fastuoase, trecerea și Marea absență fără nume care bântuie existența în fărâme a ființei înstrăinate. Poemul e spațiu privilegiat în care Angoasa poate fi privită în ochi, recunoscută, asumată. Sondările în adânc și în înalt, duse până în pragul metafizicului, nu sunt incomodate defel de pariul pe cântec și orfeverie lexicală. Multe dintre versurile sale amenință să devină rostiri anonime, semn sigur că vin în atingere cu însăși esența umanului: „E toamnă nebun de frumoasă la Cluj”; „E seară-n lume; poate și în noi / și

coace noaptea-nțunecatul mugur”; „Scad zilele, scădere e în toate”; „Un amurg oșbit îmi e trupul”; „Sint veacul eum se zgribulește!”; „Te poticnești de lume ca un orb / cad lucrurile-n ele și te sorb / lumina e de undeleam și moarte...”; „O eroare veacul / ori ingenuncheata ta / înțelegere? / Nu șocoti”. Ființa înțelegează nesigur, tentând acomodări cu ambiguitatea unui univers în destrămare. Lumina blăgând exersează umbre cu întunecate rădăcini bacoviene – o înluminare discret-sentimentală, cu moartea însăși ca blazon al ființei. Oricât de întrins și implacabil, deșertul este tulburat în atotputernicia lui de „picătura de rouă” a Cântecului.

Scrișul său e o continuă, stăruitoare pledoarie în favoarea Poeziei, sperând o reabilitare a sa în Cetatea milenului trei. Căci *cântarea* e singura cale la îndemâna omului de a-și păstra subiectul sub irazia *obiectelor* lumii contemporane, de a-și recupera imaginația și misterul într-o lume a transparențelor goale; de a se bucura – tragice și simfonice – de umbrele ce-l înconjoară. Horia Bădescu e o bună călăuză.

REPERE CRITICE

„Scriitor complex și fecund, Horia Bădescu are la această vârstă o operă consistentă, cu repere memorabile în toate genurile frecventate: poezie, proză, eseu, traduceri. În conștiința publică și chiar în cea a criticii literare s-a impus, însă imaginea poetului și, într-adevăr, originalitatea autonului i-o conferă lirica sa. Deși nu e un poet monocord, cultivând cu distincție diverse specii și forme ale poeziei, de la elegie și lied la baladă, sonet și ronsset (o invenție proprie), limbajul său exhibă o muzicalitate personală, mereu aceeași cu toată diversitatea genurilor, de la unele luminos-elegiace la altele funcțional-psalmice. Expresivitatea de tip metaforic-revelatoare se legitimează în poezia marelui modernism, așa ca la toți poeții fondatori ai *Echinoxului*, și valorizează programatic niște categorii precum metafizicul, sacrul, transcendentul, care îl situează pe Horia Bădescu în opoziție netă cu versantul avangardist și apoi postmodernist al poeziei moderne. Esența poetică sale se configurează indirect în eseu-marxist *Memoria ființei*, lucrare apărută întâi în Franța, unde a publicat, de altfel, și câteva volume de versuri scrise în limba franceză. Tot aici îi apare, în 2000, la Gallimard, romanul *Zborul găstei sălbatice*, Bădescu fiind scriitorul român care își asigură, după 1990, un anumit succes durabil în lumea literelor franceze. Participă consecvent, ca un om al casei, la festivaluri de poezie consacrate din acest spațiu. Ar fi de precizat că succesul său nu se bazează pe un eventual ingredient exotic ori politic. Poezia sa este una de natură existențială, în care spațiile și interogațiile orăului contemporan sunt aceleași pretutindeni. Bădescu înțelege în limba franceză filoul unui limbaj concentrat, dar imagic dens și adeseori șocant. El se pliază foarte bine pe sensibilitate deceptivă a poetului, de o difuză descendență psalmică, dezvoltată într-un imaginar angoasant, evaserat brutal de orice urmă a șocului. Sentimentul disoluției ființei și a universului însuși e copleșitor; așa ca și în volumul cel mai non-conformist al autorului scris în perioada comunistă, *Flavie caudine*.” (Petru Poantă, *Tribuna*, nr. 253, 1-15 martie 2013)

„Poeziile lui Horia Bădescu răspund viziunii sale esențiale despre poezie și saeră, intitulat *Memoria Ființei*, publicat în colecția «Transdisciplinaritate» a Editurii Du Rocher. El este un poet mistic autonom și neconvențional, în sensul lui Novalis, pentru care «poezia este religia originată a umanității» sau în sensul în care mistică sa nu este înfeudată niciunei obediențe religioase. Ceea ce Bădescu numește într-un mod atât de aparte «șamanismul poeziei» revelează «puterea incantatorie a poemului», a cărei «vraja sărbătorească» provoacă înmămurarea conștiinței lectorului. Limbajul lui Bădescu este opusul a ceea ce Borges numea *poezia falsă* a limbajului balizat și banalizat. Mai ales sensul este cel pe care Bădescu îl defossilizează pentru a da semnului un non înțeles.” (Michel Camus, *Cahier Critique de Poésie*, n°3, Paris, 2001)

„Poezia lui Horia Bădescu răspunde unei necesități vitale. Ea nu cântă pentru a seduce, ci pentru a salva. Ea constituie un exercițiu de supraviețuire în dublu sens, omeneș și mistic. Aici, acum și în altunde sperăm.” (Jean Max Tixier, *Poésie 1*, mars 2003)

„Nu pe degeaba peste cincisprezece cărți ale romanului Horia Bădescu și-au găsit editori în diverse țări și continente. El n-a încetat niciodată să foreze în adâncurile poeziei și să adreseze abisului: întrebările omului... Horia Bădescu ne precedă în pustietățile noastre. Și multe repere.” (Luc Norin, *La libre Belgique*, 3 novembre 2006)

„Între ronssetele și baladele «crașmei lui Mongolu» din primele cărți și silogismele acestora din urmă se scrie poezia unui dintre cei mai importanți scriitori români, cu «certificat european» autentic.” (Ioan Holban, *Literatură română de azi*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2013)

Dorci Blaga și Horia Bădescu

Louise Bayo, Horia Bădescu, Gérard Bayo, Gheorghe Pârja

HORIA BĂDESCU, RAFINAMENT ȘI CONFESIUNE

Gheorghe PÂRJA

Spiritul meu liric a intrat în rezonanță cu poezia lui Horia Bădescu, asumându-și ființa și rostirea și substituindu-l aproape total condiției existențiale. Biografia aproape mitică a poetului, încă din vremea celebrei Arizona ori a crășmei lui Mongolu, m-a fascinat. Cred că nu i-am spus niciodată, așa, la o masă de prietenii, dar cârțile lui Horia Bădescu le-am pus printre cele zece când va veni vremea plecării pe o insulă pustie.

Horia Bădescu însă este și un exigent critic și un prozator cu o exemplară substanță epică. Parcă nu i-au fost suficiente atâtea lucruri, a făcut probe excelente și în diplomație culturală. Un mare românesc, cum ar trebui să fie orice trimis al nostru în străinătate. Pe lângă evenimente culturale provocate la Paris, de care și-a legat numele, este și un fin traducător din poezia franceză. Horia nu s-a mulțumit să cunoască doar poezia lor, ci și pe cei care o scriu. Așa a arătat poezii de certă valoare din spețul francofon, să te cunoască acasă.

Un privilegiu a fost să-l găzduim la Deșeu pe distinsul poet francez Gérard Bayo, cu soția sa, Louise. Am cunoscut vîile Maramureșului, ajungând până la Botiza. Gérard a fost impresionat de acea călătorie, pe care a prins-o în câteva poeme. Prin Horia Bădescu, domnul Bayo, unul dintre cei mai valoroși poeți contemporani, devine un mare prieten al poeziei și al poezilor români. El a constat că rădăcinile simbolice în Maramureș vin de dincolo de memoria omului și sunt immanente. Apoi, la Cluj, prin Horia, i-am cunoscut pe poeții Dominique Daguat și Michel Camus.

Nu uit că Horia Bădescu, pe cînd luam în diplomație, a organizat cîștin ediții pariziene ale celebrului festival clujean „Lucian Blaga”. Cred că undeva, pe cerul Parisului, asta s-a lăsat în seamă. Cu semnătura lui Horia ca tot. El, poetul și omul, este profund legat de Maramureș. Aici caută taine ce-l încântă. Îi roștește profunzimile. Tristeți senine și sufiește grațioase. În urmă cu mai bine de patru decenii, s-a numărat printre scriitorii care au sprijinit mișcarea literară din această parte de țară. Cum să uit acele vremuri când, în Sighetul Marșaviei și apoi la Deșeu, cu alți confrați, precum fabulosul Romulus Vulpeșu, lăsam celebrele manifestări de poezie din Nord. Horia Bădescu a fost alături

de noi. De atunci am deținut elamul trubadurului în căutare de vrajă și atmosferă ritualică. „Stilist al suavității și candorii, e un translator al stării de grație” – spun dicționarele. Dar el ne-a sugerat parameetrii poeziei dintotdeauna. A inventat ronssetul, combinație savantă dintre rondel și sonet. Mulți am ascultat de muzica lui, care nu era obligatorie, dar te cucerea. Horia Bădescu s-a dovedit destul de repede un scriitor polyvalent, remarcându-se cu succes atât pe frontul poeziei, cât și pe cel al eselui. Prețuind cu inteligență fibra națională, s-a apropiat cu succes durabil de un eveniment trist, petrecut la Târgu Lăpuș. Așa a scris *Joia patinilor*. Autorul mărturisea: „Am scris această carte cu gândul la ei, dar și la noi, cei de astăzi. Pentru a ne reaminti, dar și pentru a învăța”.

S-a bucurat de aprecierea criticii, dar mai ales a cititorilor. Pentru Maramureș, *Joia patinilor* este o carte de referință, care trebuie citită de fiecare generație. Eugen Uricaru consideră că „meritul acestui roman ni se pare cu totul deosebit prin faptul că atinge unul din vîrfurile ce și le poate propune un prozator: realizarea unei parabole, care să rămână în cele din urmă o istorisire până în cele mai neînsemnate detalii”.

Critica lui Horia Bădescu caută nota care definește opera cercetată. Al. Cistelean remarcă viziunea îndrăznească asupra baladei *Mesterul Manole*. De la Horia am învățat mai bine cum să-ți porți sentimentul prieteniei. Aveam și o pildă în preajmă. Prieteniiile lui de-o viață cu scriitorul Teohar Mihașag, care și mie mi-a deschis ușa la Cenaclul „Saeculum”, el fiind mentorul.

Da, splendidă este poezia lui Horia – *Scriisoare către Teohar!* În dreptul numelui Horia Bădescu s-a scris: poet, prozator, eseist, diplomat și, nu în ultimul rând, dascăl discret al prieteniei. Și un incurabil echinoxist, devotat Clujului, un fascinant-tele balade. Da, Horia Bădescu, prin aceste însușiri, este omul de care lumea asta are atîta nevoie! Ea am fost norocos să-l cunosc la vremea potrivită a vieții mele. La opt decenii de viață, Maramureșul îi urează: „La mulți ani, Horia Bădescu!”.

EXIL ÎN PUSTIA DINLĂUNTRU

Dalia MUNTEAN

Întâlnirea cu recente poeme ale lui Liviu Ioan Stoiciu – adunate în volumul intitulat *Luare aminte*, Băbana: Editura Rocart, 2022 – conștrânge lectorul, inclusiv pe acela mai greu de amăgit, să ia în considerare și „epistola” de pe copertă. E acolo o promisiune de sinceritate care ne dă senzația că universul de întâmpinat e unul al intimității absolute. Urul despovertat de mâști și de presiunea expectanțelor sociale, o spațio-temporalitate strict subiectivă, care devine cu atât mai spitoasă, cu cât în realitatea propriuzisă oși de lângă noi constituie mai degrabă niște ansambluri de reprezentări, de proiectii cernute prin tot felul de grile. E ca și cum am avea acces la *cartea interioară* a scriitorului – de pretut, deci și de păzit –, a cărei divulgare (cu toate riscurile ce o însoțesc pentru el) ne-ar marea privirea asupra existenței în genere. Am cuprins și din altă perspectivă ceea ce ne leagă. Sau ne osebete. Ce ne face să fim așa cum suntem.

Volumul de acum – ne lămurște semnatarul textului meționat – putea să nu fie: în urmă cu vreo cinci ani, poetul făgăduise că nu va mai publica nicio carte. Fusesse un gest de răzvrătire și de lehamite față de o societate a cărei scară de valori se pervertește pe zi ce trece și care se îndepărtează tot mai mult de proclaud artistic, în care unul nu se mai îngăduie cu aproapele său. Fusesse, mai seric Liviu Ioan Stoiciu, un semn al nevoii de apăsare în tăcut, departe de cetate și de viernușala ei. Toate acestea nu au durat însă prea multă vreme, văchivirea de esențial scriptural dovedindu-se fatală. „Datorită scrisului (și cititului) mă mai suport, și prăvălesc (numai când scriu, rar, din păcate, simt că nu trăiesc degeaba)”.

Având așadar în minte însemnările de escortă, am acceptat pactul: urma să potrând în miezul unei aventuri existențiale și poetice aparte. Autorul a avut grijă să furnizeze pe traseu cât mai multe indicii care să reconfirmă – la nevoie – *adevărul* celor comunicate: repere spațiale (Cantonul 2,48, Mila 23, un iarmaroc la Așud, Cabana Fântânele, Siretul, Valea Florilor, Mânăstirea Putna; malul Dunării – unde șezi și plânse...) ori temporale (10 mai 2000, 28 septembrie, 25 iunie, sămbătă după-amiază, Vinerea Mare, 2013), persoane reale (Doina, burica Steliana, părinții, Vasile Andru, „fată de la barieră”), însemnări diaristice, declarații, scrisori etc.

Atari „dovezi” ale autoreferențialității, cărora li se adăugă colecțiile din memorie a unor episoade biografice, nu doar că își prelungește durata de viață – gratie ritualului poetic –, dar câștigă și însemnătate. Patere. Acolo, în *cartea interioară* a ființei, ele dobândesc coerență și fâclă date de trecerea prin vremi și de amonizarea mai înțeleaptă a poetului cu sine. Sunt esanboane de viață și ruinele periferice ale psihicului (culori, imagini, măreșe, cuvinte dispartate, senzații etc.) care îl stimulează emoția creatoare, angajându-l în travaliu: „Îți lasă gura apă, / mirosul de gogosii cu flori de salcâm, al mamei, din / copilărie, el te-a răsturnat? Stai / cu picioarele în sus și tu te miști, tu ești în toată firea? / «Aceasta e starea mea de dinainte de a scrie – când vine inumeric, brus, ziua / în amiaza mare» – închizi / manualul de povădanie, pe care ai făcut / semne pe margini, / ai închis și ochii, visezi? Ești un învățat / în secolul XIII. Aprinzii o lamă de noapce cu seu, lei / o pană și o pălăie cu / cernelă... Îți închei epistola cu: // aceasta este mărturia sensibilității unei epoci / în declin. Pui data: 10 mai 2000. / Trăiești // din pomana sufletului? (Ești un învățat).”

Autorul confecționează în jurul lor un fel de membrău, o plăcută care li se asemănează tot mai mult, spre a o expulza când îi vine vremea (când nu se mai încap reciproc) în lumea cea mare. E un exercițiu spiritual temerar și dureros, prin care poetul cerează a proteja/salva ceea ce îl hrănește. San, dimpotrivă, caută a se lepăda de ceea ce îl înăbușă, îl face vulnerabil. Scriind despre ele, activându-le și istovindu-se, își asigură accesul la esența proprie. O câștigă (prin efort și sacrificiu), o ia în posesie. Și-o asumă. Descătușat de iluzii.

Scriindu-se, *omul* Liviu Ioan Stoiciu își lămurște locul și viața între hctarele date, se cercetează pe sine în raport cu spațio-temporalitatea exterioară. El își simte ființa tot mai grea de timpul teazarizat/refugiă în alcătuirea ei și urmărește diminuarea fortuantă, fără drept de apel, a celui exterior, social în deobște real. Pentru *creatorul* Liviu Ioan Stoiciu, timpul *adevărat* e însă viețuit în „pustia cea mai dinlăuntru”, acolo unde eol (chiar dacă își multiplică adesea ipotetazele, provocându-le și privindu-le întru cum se sfădeșe) se împărțese doar sieși, unde se judecă el însuși. Mai serios, mai în rășă.

Spațiul, în schimb, i se dezvăluie tot mai gărcit, reducându-se unul la propriul corp al celui ce scrie și care își veghează cu crud și spornă destrăbănarea („Nu te întorci niciodată aceluși: ajuns în pragul / istoviri, te scufunzi în tine și /

ieși la suprafață, te sperii. Tu ești? Bântuit de ruină: e vorba într-adevăr de propria // mea ruină?” – *Bântuit de ruină*). Trăvează voința, de la un capăt la altul, obsesia că acest trup devine mereu mai incomod, nu doar pentru scrib, ci și pentru semenii („imi / mână zicle, udat, intrat pe o linie dreaptă, / care nu urcă, nu coboară, n-am / decât să dispar în necunosțință de cauză” – *A scris*). Anotoul îl scoate din când în când în lume, la arătare” (*Recumose*), ca să se știe că există. Să se confrunte cu privirea din afară. „Să vadă / lumea că mai ești viu, / necesărcat, că suferi de reumatism și ai gura scofălită...” (*Înfruntă*). Să demonstreze că posesorul lui funcționează de uzul său, cu puterile sale, că nu e o povară pentru alții.

Corpul acesta, iubit și hălit deopotrivă, constituie limanul său de pe urmă, dar îl și desparte de ceilalți: la nivel societal, erpusculul trupesc tulbură, deprină, încetinesc ritmul. Societatea își vrea membrii ei neapărat tineri, în bună formă. Este o atitudine contagioasă, pe care insul – vrând-nevrând – o deprinde, o poartă cu sine, o extinde la nivelul întregii sale personalități („Ai pierderi neobservate de forță. / Stai o secundă și meditează la tine: nu e / așa că nu-ți mai ești drag? Și că te-ai săturat de hazul tău, / să te vezi în oglindă în fiecare zi și să te / certii că nu ești cel care ai fost, mai viteaz și mai curat? / La ce-ți mai folosește acum?” – *Trăncănești*; sau: „Nu faci decât / să-ți hărtuiești elementele / care te compun de atâția amar de ani, ar fi poate / momentul să te scoți din context, să lași locul liber...” – *Hărtuire*).

Trupul care se sfășește și înregistrează deopotrivă în multiplele sale înfățișări, cocrămăntitetic în jurnalul liric și (poate) astfel excozate. Are spume mai degrabă decât existință în direct nu la volatilizarea unei „colecții de particule fundamentale ale naturii” (cum susține „burica Steliana”), ci la felul în care își trăiește *nimic*-nimenia ființa în integritatea ei. Conștientizarea vremenicelei, a măntăii spre *nimic* (curvânt reiterat frecvent în aceste poeme, inclusiv în titluri: *Om de nimic, Nimeni me alții, N-o înțeles nimic din ce e trăit, Nimeni nota, Păcat ocean n-o știut nimic*, dublat/întârțit uneori de cuvinte sau de construcții apropiate simbolice: *ratore, declin, istovire, ruină*, „am ajuns nicăieri”, „nuitul mi mai al” ș.a.) amenință eul și îl epuizează. Îl smântește: „Trăncănești verzi și uscate. Îți pui fularul / ne petrecem, ne petrecem, ce altceva să facem? Să ne opincii?” (*Trăncănești*).

Alungarea din timp și din spațiu obligă scribul să se exilze în „pustia dinlăuntru”, unde, neștiind să-și fie sieși tot timpul bun tovarăș, se dedublăză („De ce nu poți / fi tu mulțumit cu adevărat de nimic? / De ce nu-ți găsești o iocană? Ce-ți mai lipsește? E / atât de dramatic? Nu ești iubit? Nu / iubești? N-am noroc, nu mă mai recunoșe, pierd / incolet cu incoletul total” – *Nu ajung nicăieri*), inventează complicități – vi și morți – la propria *pusărire* (poate mai detașată, însă nu neapărat de încredere, fiindcă relația cu Ceilalți orienu a la răscruce). Fiecare voce convocată e fiidă potativului ei, îndatorat relativității privirii sale. Fiecare actant crede că are la îndemână dezlegarea („Morti / din familie mă cheamă la barieră, / din ce în ce mai des, / să-mi dea indicații, să mă mângâie, să mă lavă / cu / noua situație – dacă așa spune asta cuiva, mi-ar arăta / cu degetul la cap, că am luat-o razna...” – *Implicabil*) și se zbate să-și impună propria filozofie existențială. Să acapareze cu prestatia lui întreaga scenă (să convingă inclusiv cititorul, unicul pentru care – ne place să ne imaginăm – aventura interioară a poetului, în complexitatea ei, este „lizibilă”).

Dialogul astfel provocat mută în interior atât confruntarea cu materia și cu societatea („Cineva se luptă pe viață și pe moarte / cu mâine în ascuns” – *Nu ajung nicăieri*), cât și gestionarea acesteia („Cine? Lasă, / vei avea ce-ți dorești din cealaltă când nu vei mai găzdi atât” – *idem*; sau: „Mergeți înapoi.

Si o țineți tot înainte” – *Fără aici a ajuns*), izbutind, în egală măsură, să mă revigoreze apatia contagioasă a instanței lirice („De fapt, sunt tot eu. Hăt în sus, hăt în jos, nu-î / mai încap capul” – *Între timp*; sau: „Dar de când gândești tu în locul meu? Caretu? Cine ești? / Meeuă dă din tulăunare în pacică. «Am luat / un felinar și m-am dus să văd, mai critește din jurnal?»; și / ude: Dobitoarele! Că / se dedublăze lar – și se desăchăse feroșorul la fustă...” – *A raiat totă*). Dezamorșarea tensiunii afective se realizează și prin micojul registrelor lingvistice, unele voci ale alterității optând pentru un limbaj mai relaxat, ce sfădează habitudinele de lectură cu care ne-a deprins genul liric („stă rău cu nervii”, „pus pe linie moartă”, „zero bară”, „a ieșit cu bătao”, „gol de producție”, „na te mira că dă”, „traiere, dă-ți arama pe față”, „Arde-l, trosnește-l, dă-l / cu capul de pență”, „ce-am avut și ce-am pierdut”).

Suferința eului prin pare cam: teatrală uneori (marcată fiind și de amenințări suicidare), are zice aproape convenabilă (din ea a luat naștere *cartea*). Curățarea/lepădarea de obsedantele „fleurs du mal” nu se realizează, de aceea, prin înfruntare vitejăscă, ci doar prin *limpezire* la răstimpuri, prin *coborâre* în memorie: „Dar bine, mamă, unde pleci la ora asta, acum? Plec / Pe fluviul timpului, în jos. // Pleacă să se scalde, pe lună plină: își / sărută mâinile. Știi, fule, amărăciunea, silă, deozgustul / au rămas la fel de aprinse. Au rămas / aceleași de-a lungul timpului, numai pălcurile dușmăne / ale sufletului mi s-au schimbat, tu // un ieși la luptă? Tu, defăimată, hieicini, răstignit. Nu, / mamă, eu păzesc focul din / vatră, nu m-ai văd talazurile să-î stingă” (*Pe lună plină*; s.n. D.M.). Înto o mărturisire de eredități.

Poetul își generează o lăsuși anxietatea (*O bestie, Îndrăgostit, Un fșădit*), fiidcă momentele de criză îi pun la încercare marginile („Securapla în această / situație, dea fi într-o stare / permanentă de nelăcure, de a-și fi propriul inamic. Sau / aceasta e voința pe care el n-o / poate controla... Îl tot trănite, de la o vreme, pe îngecul / său înainte, în recunoștere. Îl întrebă: / Cum mă merge cu dezvoltarea mea personală? Iar îngecul // băgănie că «dinșanul omului gânculu» – *Oride nimic*). Alteori, suferința și speculată ca valoare disincitivă, așa cum se dovedește, adesea, neputința de adaptare – tructată sau reală – a artistilor („Rebras în această pustie a sufletului. Își / țărăie ziele pe de lănat, rar întră în rezonanță cu câmpul / eoloidal. Și când întră în rezonanță, nu durează” – *Cu ce s-a ales*), sau e tratată ludic-ironic, precum în poezile: *O stare de talazare, Un joc, Dan declavație*. Că e hălbăuită la un pașă de conic (*Tras în fiid, Reimpăcat cu mbe, Norocul lui, M-am trecut*).

Cum spunem, odăltă acceptat pactul, autorul se cuvine crezut pe cuvânt: a *realitatea* lui, așa complicată și cumplită cum este („El / vrea să știe adevărul, ce caută acum, aici?” – *Cu ce s-a ales*). E *poemul său interior*: O realitate discursivă, gândită/tesută de el însuși (filtrată adică prin memorie, prin imaginație, prin sensibilitatea subiectivă ș.a.m.d.). Singura care contează. *Cuvântul*, poetul își transferă sinele în poezie, se realizează după rândurile artei. Ne întâmpină astfel un anume *contur identitar*, întru totul real (de care vorbește Arnaud Schmitt în esul *Je réel/Je fictif, Au-delà d'une confusion postmoderne*, Toulouse: Presses Universitaires du Mirail, 2010) și care îl trădează. Iar pe cititor îl convinge. Este, am putea spune, *cartea sinei*, nu Biblioteca sau „înțelepciunea cea din afară” (*Isusit*). E dialogul lăuntric, de unde toate se trag (*O forță adversă, Om de nimic, Pierdut cu firea*) și care îl îndeamnă să lase urme, să se scrie (*Iradiată, Is-a crătat, Serie mărunt, Trece*).

E împede că exilul poetului în „pustia cea mai dinlăuntru” s-a cam dat peste cap planurile de răzvrătire. Faza de *pusărire* mai degrabă l-a arătat calea spre ceea ce înseamnă cu

JULES VERNE: STUDII DE MORAVURI CONTEMPORANE. VAPORUL MISTERIOS

Daniela SITAR-TĂUT

În anul 1861, Jules Verne avea treizeci și trei de ani și, cu toate că scria literatură de la vârsta adolescenței, nu se remarcă cu nimic în lumea literară franceză. În plus, de mai bine de zece ani, începea să fie bântuit de ipohondrie, care avea să-l chinuie, în forme accentuate sau mai relaxate, întreaga viață: „Dragă mamă, la Paris s-a instalat holera și teroarea nu știu cărei boli imagineare mă urmărește încontinuu! Acest monstru a depășit toate invențiile fanteziste ale unei imaginații ieșite din comun!” (epistolă adresată mamei, din 17 martie 1849, în Olivier Dumas et Jules Verne, *Jules Verne avec la publication de la correspondance inédite de Jules Verne à sa famille*, Lyon, La Manufacture, 1988 *familiale*, p. 274). Nici stomacul nu pare a-i da pace: „Sunt bine, cu excepția problemelor de stomac” (ibidem, p. 372).

Deși dedicat lucrului la proiectele sale teatrale – la 1 iunie are loc premiera piesei *Onze jours de siège* (11 zile de asediu) –, Jules Verne urmărea cu interes evenimentele de peste ocean. Tocmai acum, presa pariziană își ținea informații cititorii asupra evenimentelor grave ce se petrec în Statele Unite ale Americii. Acolo, la începutul lui aprilie, un număr de state din Sud declanșaseră o mișcare de desprindere din Uniunea Federală. Începutul acestei mișcări, care e, de altfel, și începutul a ceea ce astăzi numim Războiul Civil American (sau Războiul de Secesiune, după unii), l-a constituit atacarea de către trupe secesioniste a unui fort – Sumter – aflat în portul orașului Charleston din Carolina de Sud, unde staționau trupe federale. Atacul a atras după sine, la ordinele Washingtonului, blocada orașului.

Trecuseră aproape zece ani de când Jules reușise să-și vadă publicat micul, dar promițătorul roman *Martin Paz*, ce fusese serializat de revista *Musée des familles* în 1852. Acum, acest Război Civil American trebuie să i se fi părut un cadru ideal pentru o nouă lucrare în proză și e foarte posibil ca el să-i fi schițat chiar planul. Blocada orașului Charleston, ce a fost urmată de cea a orașelor Savannah, din statul Georgia, și New Orleans, din Louisiana, a dus la perturbarea activității comerciale pe Vechiul Continent. În Franța, penuria de bumbac îl va face pe Napoleon al III-lea să aibă o atitudine favorabilă secesioniștilor, chiar dacă nu transpusă în politică oficială de teama unui război cu Statele Unite. Această situație geopolitică prezenta riscuri și pentru un romancier și e foarte probabil ca Jules Verne să fi rezolvat această dilemă, plasându-și acțiunea romanului în Regatul Unit, mai precis în Scoția,

la Glasgow. Jules gășise de cuvânt să lege de aceste evenimente impresiile pe care le acumulase în călătoria sa în Anglia și Scoția, făcută în compania prietenului său Aristide Hignard, cu doar doi ani în urmă – călătoria produsese chiar un memorial *Voyage en Angleterre et en Écosse*, rămas nepublicat. Într-adevăr, orașul Glasgow, cu marea sa industrie textilă, fusese grav afectat de oprirea importului de bumbac ce se făcea tocmai din statele din Sud ale Americii, aflate acum sub blocadă. Fascinant pentru Jules trebuie să fi fost să urmărească repetatele încercări, pline de dramatism, făcute de diferite nave pentru a sparge blocada orașului Charleston, instituită de către forțele unioniste.

În paginile sale își face loc și o altă problemă care l-a însoțit pe Jules încă din copilărie, de data asta de ordin moral: cea a instituției sclaviei. Prosperitatea Nantes-ului, orașul său natal, s-a datorat în mare parte, direct sau indirect, acestui comerț. Or, războiul civil care va devasta America timp de câțiva ani va avea în centrul lui chiar această problemă pe care spiritul secolului n-o mai poate ignora și, mai ales, n-o mai poate justifica prin interese economice.

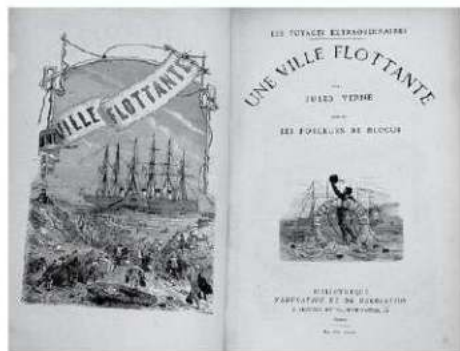
Cercetătorii viitori aveau să vorbească, în legătură cu părerea lui Jules Verne – din această epocă doar – asupra sclaviei, folosindu-se de termenul „ambiguitate”. Și tocmai datorită acestui scurt roman în care protagonistul este un „spărgător de blocadă”, deci, prin definiție, un adept al mișcării secesioniste. Însă nimic nu poate fi mai departe de adevăr. La vârsta aceasta Jules Verne scria o literatură încă neimpregnată de multe din convenționalismele sale stilistice de mai târziu. Neimplicarea moralității în cursul povestirii arată mai degrabă că era, instinctiv, un adevărat romancier, un romancier de vocație, nu un moralizator. Înțelegea deci să-și deseneze personajele ca fiind animate de adevărul lor subiectiv. Această „obiectivitate” avea să fie exploatată mult de romancierii realiști și mai ales de cei naturaliști.

Deși nu se cunoaște data redactării romanului, el trebuie să fi fost scris chiar în anii Războiului Civil American. Cum în cursul verii anului următor Jules va fi foarte ocupat cu un alt proiect, micul roman cu subiect nord-american va avea să mai aștepte publicarea. Noul proiect este un roman de călătorie în Africa, pe care Jules Verne îl numește *Voyage en l'air* – căci această tribulație africană va fi imaginată ca desfășurându-se cu ajutorul unui mijloc de locomotivă dintre cele mai neortodoxe... un balon!

În octombrie 1862, Jules Verne îl cunoaște pe Jules Hetzel, editor parizian care are printre clienții săi cele mai mari nume ale literaturii franceze ale timpului: Alphonse de Lamartine, Victor Hugo, Honoré de Balzac, Alexandre Dumas, George Sand, Hector Malot,

Émile Zola etc. Și cum un lucru conduce către altul, lui Hetzel îndrăznește obscurul dramaturg să-i propună romanul *Voyage en l'air* spre publicare. După o serioasă revizuire, cerută de Hetzel, romanul, redenumit *Cinq semaines en ballon*, este acceptat și, la 23 octombrie, Jules semnează un prim contract cu Hetzel.

Apariția acestuia va însemna un fulgerător succes și autorul necunoscut, care a împlinit treizeci și patru de ani, va deveni peste noapte o celebritate. Un asemenea succes nu poate fi lăsat să se „răcească” și Hetzel îi propune imediat să continue să scrie în această manieră, el fiind gata să-l facă bogat. Și Jules nu pierde nici el timpul și răspunde cererii editorului său cu câteva proiecte care se vor materializa în scurt timp și se vor numi *Voyage au centre de la terre*, *Aventures du capitaine Hatteras*, *De la Terre à la Lune* sau *Les Enfants du capitaine Grant*.

În anul 1865, Războiul Civil American ia sfârșit cu victoria Uniunii. Atmosfera politică de pe Continent și din Franța se mai liniștește, iar Jules Verne vrea să-și vadă romanul tipărit. Dar se pare că Hetzel, care i-a mai refuzat câteva texte, considerând precedentele bestsellere, care au făcut deja din autorul lor un creator de mituri, nu găsește nici micul roman *Les Forceurs de blocus* demn de marea *Magasin d'Éducation et de récréation*. Va fi *Musée des familles*, revistă ilustrată ce-i publicase prozele de început, cea care serializează lucrarea în anul 1865.

Dacă acredităm clasamentul din *Index Translationum*, cu nu mai puțin de 4833 de traduceri în 148 de limbi, Jules Verne deține locul al doilea în rândul celor mai traduși autori, devansat doar de către Agatha Christie. În 2011, scriitorul era, de asemenea, autorul de limbă franceză cel mai tradus din lume și cel mai tradus romancier.

În limba română, cea mai fidelă traducere a cărții îi aparține lui George B. Rareș și datează din anul 1924. Această versiune, precum și ilustrația originală, din 1865, a cărții, am adaptat-o în ediția noastră, la ACTAEON BOOKS, operând fine modificări de ordin lingvistic și ortografic. Totodată, am optat pentru titlul fericit găsit de către acesta, *Vaporul misterios*, în detrimentul variantei încetățenite, *Spărgătorii blocadei*. În 2008, a apărut cartea audio *Les Forceurs de Blocus* în cadrul ediției Des Oreilles Pour Lire, ceea ce reflectă interesul și actualitatea romanului catalogat multă vreme de către critica literară drept „o năvelă mai lungă”. Pentru interpretarea sa, comediantul Charles Reale a câpătat distincția *Coup de Cœur* oferită de către academia Charles Cros.

Într-o nouă serie a *Călătoriilor extraordinare* ale lui Jules Verne, Editura ACTAEON BOOKS vrea să reinventeze în România pe acest autor care, de mult, în Franța și în culturile anglo-saxone, a fost revendicat de marea literatură (evident, fără a fi sustras tineretului, care va căuta mereu aventura). Micul roman *Les forceurs de blocus* (*Vaporul misterios*), subintitulat *Études de mœurs contemporaines*, având ca subiect o întâmplare din Războiul de Secesiune american, la retipărirea lui în Scoția a devenit instant un bestseller...

ÎN TRE TINE ȘI VASTA TĂCERE

Horia BĂDESCU (80)

Pe unde-ar fi s-o apucăm în sus?
Nu se mai văd cărările bătute.
Stau zilele cu gurile cusute.
Se duse viața, Doamne, cum s-a dus!
Ne curge sângele către apus
și ne surpăm în noi, pe neștiute
iernile-și scot miresele vândute.
Se duse viața, Doamne, cum s-a dus!
Ce spusă nesupusă ne-a răpus?
De ce pustiu ni-e inima pustie?
Se-ntind tăcerile până-n vecie.
Se duse viața, Doamne, cum s-a dus!
La noi în pat a adormit Iisus.
Pe unde-ar fi s-o apucăm în sus?

***

Toate pieriră, toate s-au dus;
e răsăritul numai apus,
e clipa numai umbră de clipă
și e văzduhul umbră de-aripă,
rană e cerul peste câmpie,
unde e capătul cine mai știe?
Unde se năruie vântul și ploaia,
unde se-nchide-n pustiu odaia,
unde-nfloreste ramul de sânger,
unde se-ascunde puiul de înger?
Unde să fie tot ce s-a dus,
cu răsărituri și cu apus?

***

E hăul lumii ca la început,
stă universul răstignit pe loc
și parcă însuși Dumnezeu ia foc
să încălzească gerul absolut.
Arsă-i lumina, din cuvântul mut
curge-n clepsidre vidul, în ghioc
doar plânsul mării-ncercă sub obroc
să încălzească gerul absolut.
Ce viscol duce lumea la păscut?
Ce pulber bate stelele de stele?
E hăul greu de spaimete rebele
să încălzească gerul absolut.
Noi ne-am vândut pe-o lingură de lut;
E hăul lumii ca la început.

***

Duc drumurile către nicăierea
și nicăierea nu mai are drum,
zac jupuite zilele de-acum,
la orga vântului cântă tăcerea.
În ora dusă de venin e mierea
cuvintelor. De unde să le-nsun
când jarul limbii s-a topit în scrum
și-n orga vântului cântă tăcerea.
Pe care gând să-ți cheltuiesti averea
inimii, timpul te-a lăsat sărac;
la poarta zăvorâtă-a unui veac
în care-n orga vântului cântă tăcerea
poemul nu-și mai află încheierea.
Duc drumurile către nicăierea.

Ghemuită lângă zidăriile nopții
întrebarea aceasta.
Fără putință de tăgadă,
fără zăbrele și fără de paznici;
fără judecată e ceasul ei.
Nimic din zarva tăcerii,
cei ce decid dorm pe celălalt mal.
Undeva, sus,
o fereastră zadarnic deschisă,
răspunsul s-a pierdut în ziua din urmă
a făcerii.

***

Fără să știm de-am fost altoi,
trunchi drept ori strâmb, sau rădăcină,
cum trece prin amurg lumină
noi am trecut pe lângă voi.
Noi n-am uitat cum e să-ndoi
genunchiul fără nicio vină,
dar veșnic refuzați la cină
noi am trecut pe lângă voi.
Noi cei născuți să fim noroi,
noi vinovații de serviciu,
precum otrava unui viciu
noi am trecut pe lângă voi,
năucii vremurilor noi,
fără să știm de-am fost altoi.

Unde să afli puterea de-a îndura
neîndurarea,
puterea de-a te ridica împotriva
ta însuși,
puterea de-a fi durere și strigăt,
puterea de-a suporta orbitoarea lumină
a întunericului
și eșafodul singurății?
Unde să afli puterea de-a primi
laurii frângerii
în jăriștea unde se sting
tăciunii ființei?

***

Ai trecut de mult peste prăpastia
dintre două cuvinte;
nu mai știi
dacă puntea aceea fragilă
e încă acolo.
Poți să-ți aduci aminte sau poate nu
– la ce-ar folosi?
Între tine și vasta tăcere
stă viața.
Din ceea ce contează
înapoi nimic nu se-ntoarce!

***

Am trecut pe drumul drum
și-a rămas în urmă scrum,
am trecut pe calea cale
până la un plâns și-o vale,
am trecut prin viul viu
până s-a făcut pustiu,
am trecut prin foc și ger
până ne-am topit în cer!

***

Cine-ar putea desluși
amestecatele vorbe cu care te-ncântă
tăcerea?
Despre sine, doar așteptarea pierdută
în limbul zilei care se duce,
despre luminoasa clipă
în care se-nvăluie pierderea.
În mâinile care-ți ascund chipul
stă puterea de-a crede
și de-a ierta.
Lemniscata!, șoptesc buzele vântului.

FUNAMBULII UTOPICI AI ISTORIOGRAFIEI: B.P. HASDEU, V.A. URECHIA, NICOLAE DENSUSIANU

Ovidiu PECICAN

Utopia modernă a partizanatului patriotic

Pe măsură ce timpul trece și secolul al XIX-lea devine tot mai îndepărtat de prezent, actualitatea conferă acestei distanțări avantajele unei perspective din ce în ce mai limpezi, permițând evaluări mai precise decât în trecut. De aceea, acest secol care a fost socotit – din diferite motive și nu fără justificări – timpul inaugurării modernității românești, se dezvăluie acum, pe măsură ce începuseră procesul de modernizare de la noi sunt observate în veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea, ca având caracteristici mai bogate și mai nuanțate. Chiar dacă el nu mai înseamnă un răgaz auroral pentru procesul de modernizare, secolul al XIX-lea rămâne să ocupe un rol de turmă în configurarea vieții românești sub multiple aspecte.

S-a constatat astfel, nu fără dreptate, că „istoria personalităților neamului și culturii noastre se împarte cel puțin în două: scepticii, în frunte cu Miron Costin (mult citat cu acel «suntem sub vremi») și «utopicii», luptătorii, de la primul mare exilat, Inochentie Micu Klein și înflăcăratul Eminescu la un Iorga sau Călinescu și până la Nichita Stănescu... Ambele categorii au dreptate, atât scepticii, cât și luptătorii, utopicii, iar situația într-una sau alta dintre tabere ține, cred eu, mai mult de natura persoanei, de temperamentul său, ca și de motive afunde, iraționale, cele care dictează și atitudinea în fața vieții și a morții¹. Nicolae Breban avea temeiuri să afirme cele de mai sus, căci o caracteristică a vieții noastre publice și a culturii din trecutul nostru a fost coexistența și competiția dintre spiritul critic și elanul constructiv. În epoca postpașoptistă, până la afirmarea acțiunii culturale a *Junimii*, începând cu a doua parte a anilor 1860, dar continuând, în deceniile următoare, elanurile constructorilor au predominat, nelăsându-se inhibate de evidențe. Ulterior, când recalibrarea realității a forțelor, a acțiunilor și a consecințelor a devenit prioritară, raportul s-a inversat. Până să se întâmple însă așa ceva, căutările întemeietorilor de civilizație și de cultură au cunoscut forme impresionante de inițiativă și de inventivitate puse în slujba construcției naționale.

Cazul cel mai faimos îl constituie cel al „doctorilor ardeleni”, latinști care, spre deosebire de I. Heliade-Rădulescu italianizant și de Aron Pumnul cu terminațiile lui în „-ciune”, au izbutit să impună un curent latinizant dominant, făcând din utopia lor, pentru o vreme, dogma dominantă la nivelul Academiei Române și a școlilor românești. Octavian Bîrlea avea dreptate să afirme, într-o scrisoare din 3 septembrie 1987, trimisă fratelui său Ovidiu, celebrul folclorist, că latinștii erau „mari români, căci teoriile lor nu veneau din pasiune pentru latină, ci din dragoste de neam. Latina era calea ridicării. Ar fi mare lucru dacă cineva ar avea deschidere de minte și curaj de a regândi în lumina istoriei întreaga perioadă a așa-zisilor pașoptiști.

Ar afla, desigur, că «latinștii» erau și ei pe diferite linii. Au voit să construiască un «*Hochromänisch*» [= română literară, standard – n. O. P.] din elemente luate din toate dialectele române, îmbogățite cu derivări în spirit latin și cu împrumuturi în primul rând din latină. Au apreciat prea optimist puterea de asimilare și ascensiune a popoului român? Pentru literatură, și mai ales pentru literatură populară, se vede însă de la Moldovănuț [= Ioan Micu Moldovan], cel încurajat de Cipariu, se vede că aveau alte norme. Și între ei erau și de aceia care limba bisericească vroiau să o lase mai degrabă în altă albie, dă-tătoare de ton. (Mă refer la critica lui Grama referitoare la *Liturghierul* lui Cipariu din 1870.) Dar se vede că îndepărtarea lui Cuza de o parte și împărțirea Imperiului Austriac între unguri și austrieci, de altă parte, au făcut pe români să înceapă un capitol cultural mai jos². „Mai jos” decât utopia trebuie situată, fără îndoială, tendința către realism. În cazul dat, impulsul de a lucra cu ceea ce era la îndemână, o abordare de tip pragmatist, care lăsa idealismul deoparte, preferând să se întemeieze pe predispoziții, performanțe și tendințe constatabile. A învins, în cele din urmă, tocmai acest tip de „realism” și nu este de mirare că unul dintre polii săi campioni s-a situat la *Convorbiri literare* și la *Junimea*, într-o atmosferă saturată de înlesniri burgheze și de conservatorism.

Nu doar filologii precum Massim și Laurian au dobândit pe atunci o faimă de prima mână, fie ea și convertită ulterior într-o minimizare și ridiculizare la fel de notorie (nu însă neapărat și dreaptă). Cum era, probabil, și firesc să se întâmple pe urma unui program moștenit de la cărturarii Școlii Ardelene, deopotrivă lingviști și istorici, nici istoriografia nu avea cum să rămână insensibilă la tentațiile marilor elanuri patriotice și a construcțiilor ciclopice.

În împrejurări care determinaseră traiul românilor în mai multe state și sub diferite dominații străine, istoricii români moderni au avut de demonstrat ceva de la bun început. Această tentație a fost atât de clară și de prezentă la majoritatea lor zdrobitoare, încât ea a ajuns să definească, înainte de orice altceva, tocmai modernitatea noastră istoriografică, de la Miron Costin (cu *De neamul moldovenilor*) și Dimitrie Cantemir (*Hronieul vechimii a româno-moldo-vlahilor*) la Nicolae Iorga împreună cu comilonii și discipolii lui. A spune acest lucru echivalează însă, în plan epistemologic și sub raportul eticii profesionale, cu a recunoaște pe seama lor un partizanat, fie el și patriotic, o orientare ideologică ce li scotea automat de sub legea respectului integral pentru adevăr, înrolându-i sub drapelul propagandei proprii cauze naționale.

Semnala l-a dat literatura, într-o vreme când istoriografia – aflată încă sub semnul marilor elanuri romantice – nu se despărțise încă de ea. Între *Cântarea României* (1850) a lui Alecu Russo și *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie...* (aprilie 1867) s-a dezvoltat pe seama

statului românilor – în curs de plămădire – un profetism literar, liric. Lui avea să îi corespundă, peste încă vreo trei-patru decenii, un profetism istoriografic regresiv, nu mai puțin avântat, chiar dacă exprimat cu alte mijloace. „La trecutu-ți mare, mare viitor...”, dar de astă dată lucrurile sunt gândite invers, ca într-o posibilă parafrază care spune: „La prezentu-ți mare, un mare trecut”. Proiectarea unei epoci de aur în vremurile de odinioară și-a găsit repede profetul în persoana lui Alecu Russo, care vorbea despre noul în curs de zămislire din semințele de demult („Tot lucrul lasă sămânța sa prin care din nou se naște: din tulpina bătrână și putredă a fagului încolțese vârstare tinere și vioae”, *Cântarea României*). Același chema, în cel mai romantic stil cu putință, la revizitarea timpurilor aurorale ale națiunii: „Pentru ce stai înmărmurit, o, țară română?... nu-ți mai aduci aminte de zilele cele vechi?... trăsnetul se zdrobea în mâinile celor nebruiți” (*ibidem*) Tot acolo își întreba partenerul generic de dialog dacă „îți este dor de vremea veche... vreo rază din fala trecută venit-a să lumineze fruntea ta?...” (*ibidem*, 44). Astfel, jaloanele erau bine așezate. Nu mai rămânea decât ca ele să se fructifice în opere de cercetare propriu-zisă.

Hasdeu, V.A. Urechia și Nicolae Densusianu

Nu fără teme, opera științifică a lui B.P. Hasdeu a fost văzută ca o manifestare a spiritului postpașoptist. Între predecesorii imediați, mai cu seamă Nicolae Bălecescu și Mihail Kogălniceanu, pe de o parte, și Hasdeu însuși, pe de alta, legăturile de perspectivă istoriografică, de misionarism științific și simțire patriotică sunt numeroase și au fost deja studiate. Explicațiile pentru ele merg de la constatări de propensivitate temperamentală până la admirații împărțite (față de Vico și de Jules Michelet, de exemplu) și până la adeziunea la construcția statală românească. Paleta potrivirilor este largă și viitorul va aduce, cu siguranță, și alte precizări. Deocamdată însă, cele deja studiate conturează în cazul basarabeanului care a devenit prin anii 1858-1865, tot mai mult, o voce sonoră și apoi un pol cultural magnetic al vieții științifice și literare efervescente din Principatele Unite, apartenența la un trend puternic mai cu seamă pentru că el întâlnea forțele în ascensiune ale liberalismului edificator de țară (Hasdeu publica în *România* lui C.A. Rosetti, l-a ales ca naș al ficei lui pe I.C. Brătianu și s-a numărat printre arestații momentani din timpul Republicii de la Ploiești a lui Candiano-Popescu în calitate de incitator antidinastic).

Influența lui nu s-a vădit doar în literatură, unde a adunat în jur o serie de literați de talent (de la Nicolaeu la Al. Vlașcă), ci și în istoriografie, unde și i-a apropiat nu numai pe Grigore Tocilescu și pe G.I. Ionescu-Gion, ci și pe Nicolae Iorga, cel mai rebel dintre tinerii care s-au simțit în vreun fel îndatorați savantului, dar și cel mai hașdean dintre ei. Relația fluidă și, nu o dată, tensională pe care Nicolae Iorga a întreținut-o cu Hasdeu, explicabilă atât temperamental – ca o coliziune între două firi „uți” –, cât și prin împrejurările conuenționale ale vieții sociale și profesionale, nu știrbește cu nimic similitudinile de fond pe care respectivii le-au manifestat. Dar o relație la fel de fluctuantă a întreținut cu Hasdeu și un alt contemporan al lui, hașdean ca orizont de raportare culturală și ca opțiune doctrinar-istoriografică, dar la fel de versatil în raporturile interumane pe care le-a întreținut cu autorul *Istoriei critice a românilor*: V.A. Urechia. Printre spiritele modelate de Hasdeu, fără a se situa într-un raport de discipolat propriu-zis (căci, precum Urechia, era mai curând un congener), nimeni nu s-a gândit să îl numere vreodată și pe hunedoreanul Nicolae Densusianu, cercetător tenace al trecutului militar românesc și al ridicărilor sociale puse sub semnul lui Horia. Abia activitatea din ultima parte a vieții lui l-a dezvăluit pe acesta apropiat prin tipul de reflecție și de hermeneutică savantă aplicată deslușirii trecutului îndepărtat de Hasdeu.

(Continuare în pagina 19)

„CA POET ROMÂN, M-AM NĂSCUT ÎN MARAMUREȘ!”

Gheorghe PĂRJA în dialog cu Adam PUSLOJIC

Adam Puslojić (11 martie 1943 - 31 decembrie 2022), poet, traducător, membru de onoare al Academiei Române, o energie seducătoare, care a făcut ca Dunărea să fie un râu, nu un fluviu. Temperament de gladiator, cu suflet de inger. Dacă vrei, apostol, dar și om de rând. Cu înfățișarea lui chistică, tulburător în sinea lui, ca un felinar aprins prin istoria lirică a Balcanilor. Într-o lume care fierbe în cazanele poficioase ale banului, Adam a inventat un pom rămușor, fără șarpe, în care se întrec în cântec păsările lumii. Parecă ar fi niște popoare. Lucid în mersul pe jos, heruvim în fascinația Cuvântului. Născut în Valea Timocului, în comuna Cobîșnița, a devenit o personalitate a literaturii sârbe. Este inițiatorul mișcării poetice clootriste din Serbia. A avut norocul de a-l întâlni pe marele Nichita Stănescu. A fost o prietenie profundă, folositoare de ambele părți, poezescă și omenească.

În numele limbii române, Adam umblă cu o făcie prin această parte de lume. Conviv până la desfătare, cu el am făcut un pod de cuvinte peste Dunăre. Din vremea lui Apollodor, până astăzi. Din Maramureș până în Valea Timocului. O carte în care l-am descoperit pe Nichita prin sufletul lui. Adam a fost de mai multe ori în Maramureș, eu am fost o dată în satul lui natal. S-a bucurat de aprecieri în Maramureș. I s-a decernat titlul de *doctor honoris causa* al Universității de Nord din Baia Mare și Marele Premiu „Nichita Stănescu” de la Desești. Adam s-a stins din viață în ultima zi a anului 2022. În arhiva mea, am descoperit un interviu cu el, pe care îl public în semn de omagiu, prețuire și prietenie peste vreme. Dialogul are forma de atunci, cu întâmplări raportate la acel timp.

• *Timișoara, 26 iunie, 2009, Casa Augusta. Zi de neuitat. Lansarea trilogiei lirice „Asimetria durerii”, semnate de Adam Puslojić, și a cărții mele „Călătoria îngerului prin Nord”, despre cele două călătorii ale lui Nichita în Maramureș. Ambele cărți, parcă într-un gest de frățietate, au apărut la Editura Proema din Baia Mare. După întâlniri admirabile cu scriitorii timișoreni, cu personalități ale culturii din orașul de pe Bega și, nu în ultimul rând, cu cititorii, avem poftă de vorbă. Deci, Adam, două evenimente ne-au adus la Timișoara...*

De două ori de neuitat, frate Gheorghe. O dată pentru tine și o dată pentru mine. Dinainte am planificat împreună cu bunul meu (nostru) Alexandru Petericeanu, patronul *Trilogiei mele*, publicate la editura dumsale, să colindăm cu ea prin țară. Evident ar fi fost, în mod normal, să începem cu Maramureșul. Dar, prin destin, nu atât gândit, cât intenționat, prima lansare am făcut-o la Nichita acasă, în Piața Sârbească din Ploiești. Care acum se numește Piața „Nichita Stănescu”. Nichita m-a obligat să scriu poezie bună. Cazul lui a fost luminos. Nu mi-a dat sfaturi, nu mi-a predat lecția despre cub, ci mi-a spus: „Citește, mă!” N-a spus: citește-mă, mă! Ci citește, mă! Adică citește și tu Eminescu, Elaga, Argezi, Nichita Stănescu, dacă vrei! Nu m-a obligat să scriu în limba română. Prin destin, am debutat, în limba maternă, la cincizeci de ani. Iar tu, Gheorghe, ai dreptate cu constatarea ta. Eu m-am născut poet român în Maramureș. În Valea Timocului, m-am născut ca poet sârb. Am publicat până acum, în limba sârbă, vreo treizeci de volume. Ca poet român, am vreo cincisprezece ani! Pentru că așa s-a întâmplat. Am început să scriu în limba română la Desești, la Timișoara, Arad, Lugoj, București și în alte locuri din România. Prima mea carte în limba română, *Plâng, nu plâng*, care este o parafrază a desenului lui Nichita – *Adam plângând în gând*, un portret pe care mi l-a făcut și eu mi l-am dorit pe placheta de debut în limba română –, a apărut la Timișoara, la Editura Augusta. Și e normal acum să lansez o asemenea *Trilogie* la Timișoara. Cum ar fi fost normal s-o lansez la Baia Mare, unde s-a născut *Trilogia*. Ca instinct și ca metaforă, a fost să avem lansarea în curtea natală a lui Nichita. Acolo mi-am dat cu *Trilogia* în cap. Și după cum am răspuns la o întrebare dintr-un dialog apărut în revista *Atitudinii*, din Ploiești, am spus atunci, și repet acum, mi-am dat cu *Trilogia* în cap să nu moară Nichita de răs că și eu am devenit poet român. După cum îți spuneam, Nichita nu m-a obligat să scriu poeme în limba română. Dar altceva m-a obligat! Nichita, în prefața cărții mele, *Pasărea dezaripată*, care a apărut în 1972, la Editura Minerva, a spus ceva ce până la el nu a spus niciun poet român. În afară de Tudor Argezi. Care și el a spus ceva sfânt, ceva adevărat. În prefața culegerii de poeme din Valea Timocului a spus: în Valea Timocului sunt valahi români! Iată, marele Tudor Argezi a constatat ceva ce nu îndrăznește politica. Ce nu îndrăznește alt scriitor. Nici istoric. Și Nichita a constatat că în Valea Timocului se vorbește românește. Și asta m-a obligat. Gata, mi-am zis, dacă și Nichita a zis asta... E adevărat, el știa de la mine că se vorbește românește.

• *Dar, Adam, am constatat și eu mai anul trecut, când am fost în satul tău natal, Cobîșnița, din Valea Timocului, am vorbit cu consătenii tăi în limba română.*

Ai văzut! Dacă îl întrebi pe orice bătrân: Mă, taică, tu ce ești, sârb sau român? Cum vorbești, mă? Îți va spune simplu: românește. Acesta este adevărul.

Dacă ești valah, asta nu înseamnă că ești 15% român, ci ești român străvechi.

• *Adam, îți adresez o întrebare pe care am cules-o de la românii din Novi Sad, prietenii noștri, scriitorii. De ce voi, în Valea Timocului, vă declarați valahi și nu români? Treaba voastră!*

Noi nu ne declarăm. Noi trăim, noi simțim, noi considerăm că a fi valah înseamnă a fi român din Serbia dacică. Și peromână, dacă o luăm așa. Pentru că sunt sigur că, în Valea Timocului, mai întâi au venit dacii și apoi romanii. Romanii au venit să cucerească așa-zisa Moesia de Jos și Traian a trecut Dunărea să facă două războaie, pentru a aduce civilizația Romei. Dar a ucis atâția daci... Chiar în România actuală, unii istorici uită că poporul român este la fel de mândru că este și dac, nu numai roman.

Adam Puslojić și Gheorghe Pârja

Iar noi, valahii, suntem amestecul amestecului. Marele geograf al Serbiei Iovan Zviic, a spus: Balcanii sunt o oală de popoare! Valea Timocului este, așa spune, imma oluii balcanic. Dar, mai mult de atât, dacă în Voivodina din Serbia trăiesc și supraviețuiesc egal, echilibrat, douăzeci și șapte de popoare, în Valea Timocului cred că mai sunt cel puțin încă două. Am fost împreună în capitala lumii, ai văzut Felix Romuliana, capitala împăratului Galerius, care avea mamă din Dacia. În jurul așezării sunt niște sate unde se vorbește nu românește, ci valahă. Adică un fel de limbaj mai străvechi decât limba română. Adică limba străveche, arhaică total. Graiul de acolo, din jurul cetății Felix Romuliana, este valah. Acolo vezi nu numai lingvistic, ci și istoric, că a fi valah nu înseamnă o reducere la românism, ci înseamnă ceva în plus. A fi și dac, a fi și slav, a fi și roman!

• *Există, atunci, o diferență între valahi și români?*

Nicio diferență. Chiar există simboluri de egalitate. Numai timpul se întreabă: mă, valahul e și român? A fi valah înseamnă a fi român. Dar românului care este născut în Serbia, în Valea Timocului, nu-i este rușine să spună că știe și limba slavă, limba sârbă. Chiar limba română actuală are atâtea slavisme, cas-o spun și eu mai direct. Lingvistica oficială recunoaște cu mândrie acest fapt.

• *Suntem în Banat, teritoriul pilduitor pentru multilingvism. Prietenul nostru, criticul și istoricul literar Cornel Ungureanu, se ocupă de acest fenomen. Mi-ai spus cu un prilej că nu este cinstit să folosim expresiile: Banatul sârbesc și Banatul românesc. Explică-mi punctul tău de vedere.*

Da. Românii spun Banatul sârbesc. În Serbia nimeni nu spune așa, ci simplu, Banat. Este mai unitar. Și cred că e drept. Sârbii nu spun Banatul sârbesc. Atunci de ce să spună Banatul românesc? Pentru ei, Banatul e Banat. Voi insistați pe Banatul sârbesc și pe Banatul românesc. Ne despărțim unii de alții? Nu se poate. Pentru noi, Valahia este o spiritualitate. Nu numai geografic, ci pur și simplu. Am stat odată, invitat la Casa Oamenilor de Știință din București, cu marele poet și prieten Geo Bogza. Mi-a spus: hai să-ți fac cunoștință cu un savant. Omul acela credeam că are șaptezeci de ani, iar el avea nouăzeci. Era famousul lingvist Alexandru Rosetti. Eu, ca un idiot, aveam atunci vreo treizeci de ani în minus. Și el a constatat, ceea ce a inventat o frază proverbială, bunul meu prieten Ovidiu Cotruș. Care a scos o carte miraculoasă despre Mateiu Caragiale. Dar unde a scris lucrarea? Ce crezi? La Belgrad, bre! El era timișorean și a venit la Belgrad să o serie liber, independent de presiunea politică. Mă ruga câteodată: „Hai, măi Adame, spune și tu ceva în limba asta a ta, valahă!”. Lui îi plăcea mult graiul din Valea Timocului. El a inventat expresia despre limba mioritică a mea. Și sunt foarte mândru. Chiar m-a obligat să traduc balada *Miorița*. Pe domnul profesor Rosetti l-am întrebat așa: „Stimate domnule profesor, de unde vine numele ăsta de Puslojić? Cum vă sună? Aveți vreo explicație lingvistică?”. „După bunica, sunt al Gruii. Și asta e clar că sunt din neamul lui Gruia lui Novac, care a avut o avere în localitatea Gruia. După ea s-a numit Gruia. Iar Baba Novac l-a blestemat. A spus: când neamul vostru de gruiști sau de novăcești va trece de o sută, să-i aduci în Serbia! Și așa au ajuns gruiștii mei în Serbia!”.

• *Profesorul Rosetti ce a spus în legătură cu numele tău?*

El a tăcut. După două ore mi-a spus: ascultă nepoate, tu ești dac. El a crezut că numele de familie după bunicele Alexandru are ceva de dac în el. Așa că eu mă simt sârbo-daco-român de tot.

• *Oare a mai rămas ceva de spus din energia acestei întâlniri?*

Bine ai venit, frate Gheorghe, pe la noi, pe la Dunărea de Jos, peste podul lui Apollodor, în brațele mele natale.

• *Recunoști că îți place titlul cărții noastre...*

Nu l-ai inventat tu!

• *Dar cine?*

Eu l-am visat și l-am spus. De fapt, l-a inventat Nichita, care ne-a apropiat pentru vecie. Nu-i bine așa? Tu ai imprimat tot ce am vorbit?

• *Dar eu am stat zadarnic în fața ta?*

Cred că ai imprimat și spusa mea: ca poet român, sunt născut în Maramureș!

• *Adam, am imprimat și chiar am reținut toate spusele tale. Le socotesc de răseruce și crucificate pe ziua de mâine.*

MAREA CARTE A UITĂRII - O LANSARE SUB SEMNUL DIALOGULUI CULTURAL

Lansarea la Baia Mare a celui mai nou volum de proză al scriitorului Gabriel Chifu, *Marea carte a uitării*, s-a constituit într-un veritabil eveniment cultural. Reprezentanții lumii literare maramureșene, iubitori ai cărții, precum și elevi pasionați de literatură au fost prezenți la atelierul artistului plastic Mircea Bochiș pentru a se întâlni cu autorul și pentru a recepta diversitatea perspectivelor critice asupra cărții. Prin acest eveniment, organizat sub semnul „Dialogului cultural”, Revista de Cultură Nord Literar continuă seria lansărilor de carte în spații neconvenționale, serie demarată încă din toamna anului trecut.

Baia Mare este primul oraș din România în care are loc lansarea acestei cărți, apărute la Editura Cartea Românească, la finele lui 2022. Astfel, Gabriel Chifu a avut, pentru întâia oară, prilejul întâlnirii cu spațiul în care artistul Mircea Bochiș, inspirându-se din poezia sa, a creat *Plăcuțele din Medio Monte*.

• Dan Cristea,
director Luceafărul de dimineață

„Este un roman cu miză serioasă, un roman al condiției umane, un roman care prezintă omul față-n față cu destinul lui, această confruntare cu destinul având loc nu în condiții prietnice, ci dimpotrivă. Multe personaje sunt puse în situații-limită, în situații în care trebuie să-și aleagă traiectoria vieții. Un roman care antrenează, firește, drame morale. Îl găsec deosebit pentru că nivelul la care se petrec aceste lucruri este unul familial. Spre deosebire de romanele lui anterioare, unde aceste confruntări aveau loc în condiții mai mult sau mai puțin extravagante, într-un sanatoriu, într-o insulă grecească, într-o vilă fabuloasă de la țărmul mării, aceste confruntări se petrec într-un mic oraș de pe malul Dunării. Este un ținut al autorului, pe care și l-a creat, l-a transformat dintr-un ținut real, fizic și într-un ținut al ficțiunilor sale. Consider acest roman nu doar ca o izbândă a lui Gabriel Chifu, ci îl găsec printre cele mai pregnante condamnări ale regimului comunist, a ceea ce s-a întâmplat cu România după ocuparea ei de către trupele sovietice și aducerea la putere a dețestatului comunism.”

• Prof. univ. dr. Angelo Mitchievici

„Este vorba de o mare uitare în cartea aceasta. Accentuez pe cuvântul «mare». E o chestiune care ține nu numai de inventivitatea lui Gabriel Chifu, ci și de talentul lui de mare romancier. Și, îl compar cu toată îndrăzneala cu un alt autor la care am văzut o strategie similară: mă refer la Michel Houellebecq, cu romanele sale *Particule elementare*, *Anihilare*, *Supunere*, *Serotonina*, cu tot ceea

ce înseamnă parte de istorie sau de tratare a unei teme majore pentru civilizația europeană. Gabriel Chifu n-are mize mici, provinciale. Mizele sale, întotdeauna, vizează umanitatea în ansamblu, cultura, civilizația europeană, România, cultura românească, identitatea românească. Sunt teme atinse nu în mod tezigist, din fericire.

Dar, există un exponent, un indice acolo, care ridică la o putere foarte mare, aproape metafizică, romanele lui Gabriel Chifu, cum le ridică și pe romanele lui Michel Houellebecq. Și acesta este un final, un final care este fie distopic, fie seamănă cu o apocalipsă. Și aceasta – ca și în *Ploaia de trei sute de zile* – este o apocalipsă cu o natură cu totul specială, un sfârșit în care se întrevide o judecată a acestei umanități extrem de heteroclitice, căzute și răscumpărate deopotrivă, într-un fel care ne atrage atenția asupra fundamentelor noastre umane.”

• Gabriel Chifu,
director executiv România literară

„Sunt câteva întâmplări care țin de miracolul scrierii literaturii și pe care vreau să le amintesc. A fost, desigur, acea comunicare intimă, enigmatică a celui care scrie cu personajele sale, după principiul vaselor comunicante. Un flux de energie a circulat de la mine spre ele și de la ele spre mine, determinându-ne reciproc. Apoi, mi-a plăcut teribil să caut, să mă proiectez în personaje a căror natură este extrem de îndepărtată de propria mea întocmire mentală și sufletească. De asemenea, m-a surprins și m-a bucurat să observ că, de la un moment dat încolo, personajele au ieșit de sub tutela mea de autor, cu alte cuvinte, s-au comportat altfel, au fost altfel decât le plănuisem eu în livresc, n-au mai ascultat de mine. Au devenit autonome.

M-a interesat ceea ce mă interesează când scriu roman: condiția umană. Să caut să surprind câte ceva din adevărul misterioasei ființe umane, în diversele circumstanțe în care e pusă să se miște. E, de altfel, subiectul aflat mereu și mereu în atenția fiecărui scriitor.

Mi-a luat cam doi ani, din iulie 2020 până în mai 2022, să termin cartea care a apărut la sfârșitul anului trecut. Și-a fost o carte care a trecut prin mari cumpene. Eu scriu direct pe laptop și, dintr-o eroare a mea, într-o zi am șters tot ce lucrasem până atunci: adică trei sute de pagini. Pierzând ce scrisesem, m-am simțit groznic, de nedescris, ca și când eu aș fi pierit de-adevăratelea. Apoi, prin bunăvoința și priceperea unor prieteni ai unui coleg, am recuperat două sute de pagini. A fost ca și cum m-aș fi întors din morți. M-am apucat de lucru cu un fel de devoțiune absolută și am dus la capăt proiectul. La sfârșit, înainte de a preda romanul editurii, am fost plecat într-o scurtă vacanță și am luat cu mine textul virtual, laptopul pentru o revizie finală. La înapoierea în țară cu avionul, noaptea, deasupra Bucureștiului, ne-a prins o furtună cum nu mai văzusem vreodată. Avionul se zguduia, părâia din toate încheieturile și cădea în gol, iar eu, disperat, m-am pomenit spunându-mi că gata, murim, asta e, sfârșitul vine întotdeauna imprevizibil și imposibil de evitat. Mă împăcaseram cu ideea, însă regretul meu sfâșietor era că nu apucasem să expediez manuscrisul la editură și scrierea va dispărea odată cu mine. Acest gând mă teroriza, nu că mă prăpădesc eu fizic. Am scăpat, a scăpat și cartea. Nu știu dacă e bun, niciodată nu avem cum să știm cu siguranță lucrul ăsta, dar știu că țineam la el mai mult decât la viața mea. Uneori, constat că nu trăiesc pentru a trăi, ci trăiesc pentru a scrie.”

• Olimpiu Nușfelean,
director Mișcarea literară

„E un roman al universului crepuscular, în care personajele încearcă să-și găsească un reper. Fiecare personaj visează la o viață care ar fi putut să fie, dar se conformează cu ceea ce poate realiza, cu ceea ce îi este dat. Exemplificator este personajul Bebe, un tânăr care, de la arestarea tatălui său, se încarcă de o anumită furie. E un egolatru, dar tot pe baza unei furii interioare. E un roman care vindecă oarecum excesele de subiectivism din proza noastră. Pentru că e un roman scris de naratorul omniscient, într-un stil destul de rece, dar nu lipsit de poezie și de căldură, care lasă mereu faptele să vorbească, dar le aduce în fața cititorului pe cele esențiale, care marchează un traseu. Acela al gășirii unor luminițe într-o noapte care nu se mai termină.”

• Prof. univ. dr. Ovidiu Pecican,
director Steaua

„Pe scurt, un roman rotund, asupra căruia încep abia acum să reflectez și căruia îi descopăr diversele niveluri, care provoacă. Provoacă și la nivelul detaliului, și la nivelul ansamblului. Un roman care pune mari probleme. Dar, cum le pune? În maniera scriitorului obiectiv, în marea tradiție a prozei noastre de la Rebreanu încocoace. Câte romane sunt în acest roman? E romanul soților. E romanul soților, care e și romanul mamelor. E romanul fiilor, dar e și romanul fiicelor. Când le ici la comparat și însumat, ajungi la o complexitate mare, pe această orizontală. Apoi, mă gândeam la sensul, la semnificația profundă a acestui roman, înainte de ultimele pagini. Dar, ultimele pagini au răsturnat totul. Așadar, avem un roman al tragediei românești postbelice, comuniste. Dar avem un roman al uitării, al mării uitări. Marea carte este a uitării, de fapt.”

• Mircea Bochiș, artist plastic

„Reacția mea la cartea domnului Chifu a fost că am intrat într-un film. Într-un film neplăcut, pentru că romanul începe violent, cu niște lucruri care mie mi s-au întâmplat. Și am simțit că eu am intrat în acest film și că uitarea nu s-a terminat. Eu am crezut în acești treizeci de ani de când trăim în această democrație minunată că am uitat. Dar, n-am uitat. Și n-am mai putut lăsa cartea. Când intri în acest film, nu mai poți ieși. Eu trăiam acolo cu personajele. Sunt douăsprezece personaje și eu eram al treisprezecelea. Eu eram acolo, în carte și în acea societate condamnată.”

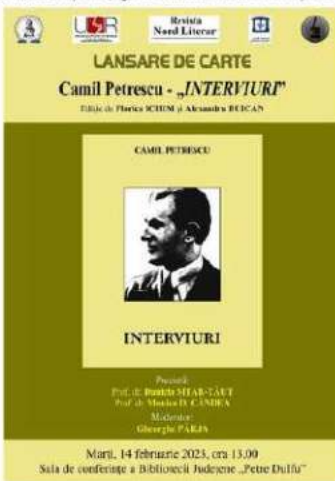

CAMIL PETRESCU - INTERVIURI

Monica D. CÂNDEA

Biografismul a fost o modă critică în secolul al XIX-lea, abandonată apoi în secolul al XX-lea, odată cu afirmarea, în procesul comunicării literare, a primatului operei și al receptorului. Contemporaneitatea ne demonstrează însă, prin apetența pentru toate genurile biograficului, faptul că nu putem scoate din ecuație creatorul de valori sau agentul cunoașterii, în general. Marii scriitori ai canoanelor literare au devenit subiecți ai unor cercetări exhaustive, cu emergență în zona biograficului, în cadrul unui demers complet de restituire a operei, dar și datorită nevoii unei apropieri intime față de modele.

Camil Petrescu este un exponent remarcabil al tipologiei intelectualului interbelic onest, implicat pasional în mișcarea culturală a vremii sale, în afirmarea autentică a valorilor. Acesta devine un militant politic în favoarea definirii și a reglementării condiției sociale a „muncitorului intelectual”, ins dedicat în susținerea emancipării poporului său. Clasic deja prin canonicizarea critică, Camil Petrescu este o conștiință superioară, exprimându-și sistematic ideile atât prin intermediul literaturii artistice, cât și prin studiile de filosofie și estetică.

Cea mai recentă apariție din integrala Camil Petrescu este volumul *Interviuri*, publicat la Editura Cheiron (2022), sub îngrijirea Floricăi Ichim și a lui Alexandru Buican, cu o substanțială și profesionistă contribuție documentară a Danielei Sitar-Tăut. Volumul este editat de Fundația Culturală „Camil Petrescu” ca supliment al revistei *Teatrul de azi*. Prin intermediul acestui grupaj mozaical de interviuri, apărute în diverse reviste interbelice (din 1922 până în 1947), figura omului și a intelectualului se conturează tot mai pregnant, surprinzând prin complexitate și vivacitate. Inventarul bogat de reviste arată interesul care i-a fost acordat de contemporanii acestui intelectual lucid, intransigent, idealist, noocratic. Dintre numeroasele publicații le reținem pe cele mai des menționate: *Rampa*, *Contemporanul*, *Facla*, *Viata Literară*, *România literară*, *Vreamea*, *Timpul*, *Gazeta de Vest*, *Cetatea literară*, dar și altele precum: *Floarea de ioc*, *Comedia*, *Buna Vestire*, *Decembrie*, *Vrearea*, *Politica*, *România*, *Gazeta* sau *Ideea europeană*.

Reverența cu care este abordat și tonul apreciativ al interlocutorilor sunt dovadă că valoarea sa a fost corect intuită de contemporani. Spiritul insurgent, pasiunea pentru adevăr și pentru autenticitate în artă îl individualizează fără tăgădă. Romulus Dănuș îl definea ca pe un adevărat critic obiectiv, care „are mulți prieteni, dar face impresia de a nu fi prietenul nimeni”. Un spirit negativ, în permanență revoltat împotriva prejudecăților curente, mereu gata să pună la punct și să revizuiască. Pesimismul și-l recunoaște singur, într-un dialog cu Jack Berariu: „sunt cel mai pesimist om de pe suprafața pământului”, iar Sandu Tudor îi cuprinde personalitatea într-un portret ce îl singularizează: „Puțin la trup, ca deshumat, cu fața tăcută, ... cu două mărgele de ochi verzi, trecu prin ușă ca o arătare. (...) Un om cu temeri sincere față de el și față de alții. *Rara avis* printre ciudățeniile lumii noastre scriitoricești”.

Oscar Lemnaru ține să-i sublinieze autoritatea intelectuală și spiritul enciclopedic afirmând că „nu cunoaște disciplină în care să nu aibă un cuvânt de spus, în literatură ca în eseu, în teatru și în gazetărie, inteligența sa a despicat multe probleme”. În ciuda unei situații materiale modeste, Camil are tabieturi și ritualuri de autentic moden. La provocarea lui Jack Berariu (*Rampa*, 1933), își prezintă programul cotidian, cu ore bine fixate pentru activitățile de rutină. Precizează că ia masa în oraș, citește cu regularitate după-amiaza, de la trei la cinci, apoi face vizite. Distracțiile

sale preferate sunt mersul la cinematograful și sportul, mai cu seamă fotbalul, făcându-i plăcere să scrie articole de gen.

Reținem din dialoguri pledoaria scriitorului pentru implicarea artistului în viața politică, precum și pentru instaurarea unei *noocrații necesare*, căci „artistul care se ține departe de *treburile publice* este un laș ori un învins dezamăgit (cele mai adesea este însă un șmecher care se aranjează cu toată lumea). Pe de altă parte, artistul care *face politică* în cadrele oricărei alte ideologii și organizații decât totalitatea noocratică este un trădător al destinului omenesc”. Implicarea proprie în politică este dedicată consolidării relației cu strămoșii și promovării culturii române, prin stabilirea unor raporturi oficiale cu Franța, dar și reglementării muncii intelectuale în plan social. Fiind profesor la Timișoara, după război, publică, aproape exclusiv prin contribuție proprie, două ziare, *Tara* și *Banatul românesc*, având satisfacția că poate să influențeze nu doar opinia publică, ci și jocurile politice.

Una dintre izbănzile culturale la care a participat Camil Petrescu este înființarea Operei Române, în 1914, alături de un grup de tineri entuziaști. Peste ani devine director al Teatrului Național, postură în care încearcă să reformeze organizarea muncii artistice.

În sialul ideologiei pașoptiste, Camil Petrescu afirmă rolul major al literaturii în dezvoltarea unui popor – „națiunile se regenerează numai prin literatură”. În viziunea sa, destinul neamului românesc este „să se însereze aceleia substanțialități care e conștiința universală” și este strâns legat de cel al umanității întregi, care trebuie să tindă spre *intelectualizare*, deoarece intelectul este acel „principiu catalizator al istoriei”, subordonat absolut principiului binelui, frumosului și necesității de cunoaștere.

Camil Petrescu este un caz aparte în literatura noastră, deoarece preferă independența față de orice fel de grupare, condiția lupului de stepă, fără maestri și fără urmași. Deși scrie o carte despre E. Lovinescu și colaborează la *Sburătorul*, se dezice de ideologia modernistă. Își exprimă, maioreșcian, dezaprobarea pentru mediocritatea confrăților intelectuali și a scriitorilor mai tineri, găsindu-le o justificare în faptul că au trăit presiunea războiului și nu au avut răgazul să se cultive, dar neclădind exprimarea unor verdicte implacabile: „Sunt de o incultură covârșitoare: ar putea fi scriitori numai când incultura ar fi condiție de creație”. Își definește cu aplomb propria concepție despre arta literară „ca expresie a adevărului, fie el și conventional”, având aceeași miză ca științele morale, și datorită de a se ocupa de valorile sufletesti. Prin urmare, în viziunea sa, literatura trebuie să se definească printr-un „psihologism artistic”, căci frumosul este echivalent cu subiectivitatea, iar „arta este realitate fenomenologică, adică existență ideală, eternă, universală”.

Militează pentru profesionalizarea scrisului, mai ales în cazul dramaturgilor și al romancierilor, căci munca acestora este eronofagă și de o intensitate cognitivă aparte, necesitând rescrieri repetate până la forma finală. Camil Petrescu se dovedește a fi preocupat cu frenetă de tehnica artistică, atât în proză, unde teoretizează noua structură a romanului și lansează câteva concepte originale, cât și în teatru. Raportul dintre literatură și realitatea obiectivă este o temă recurentă în dialoguri, autorul oferind informații importante despre geneza prozei sale, mai ales a romanului *Ultima noapte...*, dar și despre modul în care creează impresia de autenticitate, păstrând în textul literar datele generale ale istoriei.

Deși eterogene, interviurile lasă o accentuată impresie de unitate, prin consecvența cu care interviueatul emite puncte de vedere asupra unor aspecte divergente ale vieții culturale și publice, de la literatură la teatru, de la sport la politică sau de la filosofie la științe. Volumul este un document autentic și prețios pentru orice admirator al lui Camil Petrescu sau pentru cercetătorul literar care caută să redefină sensurile operei prin raportare la sursele de inspirație care au generat-o. Editorii nu au pretenția unei cercetări exhaustive, dar surprind autentice și cronologice „un parcurs al reușitelor și, mai ales, al deșeurilor autorului”. Valoarea critică a tomului este completată prin sistemul de note atașate fiecărui text, cuprinzând informații despre personalități culturale ale timpului, despre reviste, evenimente, volume sau lucrări menționate, toate concertând la realizarea unei imagini cât mai complexe a peisajului cultural, literar, dar și politic sau social al vremii.

În concluzie, întâlnirea în dialog cu scriitorul Camil Petrescu este un autentic prilej de revelație a forței coplesitoare cu care a creat și s-a implicat în viața culturală, ca o prezență fascinantă sau incomodă pentru contemporani. Fiecare demers al său urmărește să convingă despre faptul că cea mai bună ordine a lumii este *noocrația*, iar modelul uman superior este intelectualul, animat de principiile binelui, frumosului și adevărului, asumându-și destinul ca decizie conștientă și ca permanentă evoluție.

„NORD LITERAR” – 20 retrospectivă în imagini

În 2023, Revista de Cultură *Nord Literar* împlinește două decenii consacrate literaturii, culturii, valorilor perene ale acestui spațiu. Dedicăm această rubrică „remember” aniversării celor douăzeci de ani de existență, aducând în prim-plan fotografii-document din viața revistei.

Nicolae Breban, Cristian Anghel, Augustin Buzura, Gheorghe Glodeanu

Irina Petraș, Saluc Horvat, Horia Badescu

Eclim Vancea, Augustin Buzura, Gheorghe Glodeanu, George Vulturescu, Gheorghe Mihai Băria

Gheorghe Glodeanu, Daniela Sitar-Tăut, Cornel Cotuțiu, Olimpia Nusfelean, Constantin Culeșan, Augustin Cozmău

Gheorghe Glodeanu, Ion Simuț, Saluc Horvat

POEZIE ȘI HORINCĂ, MOD DE PREPARARE

Adrian ALUI GHEORGHE

Cum se prepară horinca? Cum se prepară poezia? Rețetele sunt nenumerate, rezultatele sunt deosebite și unice, dar numai în Maramureș pare că poezia și horinca sunt esență de viață. Horinca este ceea ce francezii numesc „l'eau

de vie”, adică sufletul apei sau, prin extensie, apa vieții sau viața apei. Se iau fructele de pe ramul răsfățului lor, după ce soarele și apa și lumina le-au mângâiat și le-au îmbogățit și înclucit; și după ce Dumnezeu a pus gust de pară în pară și gust de măr în măr și gust de prună în prună. Dar acolo unde Dumnezeu lucrează să pură gustul și aroma în fructe, vine și poetul să dea o mână de ajutor. Această adunare de poezii și poezie, de la Sighetu Marmăției (*Orașul cu poezii*, Editura Valea Verde, 2022), care capătă sens într-o autologie care acună doispreceze apostoli ai poeziei (plus unul), este ilustrarea faptului că Dumnezeu lucrează și horinca, și poezia prin oameni. Și nici nu s-ar putea altfel, frumusețea are consistență și cutremură Universal atunci când se exprimă prin ochii oamenilor, prin zâmbetele lor, dar și prin metafora care adună cuvintele într-o floare sau prin cântecul care adună vibrația materiei într-o zongoră.

Cu ceva vreme în urmă, prefigurând (sau cunoscând? sau intuind?) această apropiere dintre poezie și horincă, dintre poezie și sufletul ascuns al fructelor, Nicolae Labiș lăsa o imagine a poetului care trecea dintr-o lume în alta cu lejeritatea inspirației și a imaginației, alcoolurile tari re-acționează drept un catalizator al transcendenței: „Eu sunt spiritul adâncurilor, / Trăiesc în altă lume decât voi, / În lumea alcoolurilor tari, / Acolo unde numai frunzele / Amăgitoare nepuținți sunt vestește. / Din când în când / Mă urc în lumea voastră / În nopți grozav de liniște și senine, / Și atunci aprind mari focuri / Și zămislesc comori / Uimindu-vă pe cei ce mă-nțelegeți. / Apoi cobor din nou prin hrube truhnice / În apa luminoasă, mîmnoasă. / Sunt spiritul adâncurilor, / Trăiesc în altă lume decât voi”.

Dar pentru ca prunul să ajungă prin inforit, pentru ca piersica să se vizeze buchetele de miresmine, cineva trebuie să îngroape sâmburii în lutul cald din palmele lui Dumnezeu: „Nu mai vreau să fac lucruri mari / Vreau să fac doar lucruri mici / De exemplu să îngrop toți sâmburii / Din prunele, caisele și piersicile / Pe care le-am mănecat / Să mîrșă iasonia îndelung lângă gurile / Din sârmă împletită / Cu porțile meruu ascunse / Să stau la picioarele tale în fiecare noapte de vară / Cu lună / Să-ți ascult inima în respirația ei / Ușoară ca un fulg de ce vrei tu, / De păpădie, de zăpadă, de ploaie” (Doina Petrușescu-Antoni). Dar cum recunoaștem frumusețea lumii, dacă nu am fost martori la zămisirea ei? Ochiul sfredelitor al poetului lumesc pe firul luminii, până acolo unde apa vieții se întâlnește cu neliniștea

cugerii dinspre cer spre pământ: „am băut licori promise ingerilor / și părea că mi se scurtează calea spre stele, / am îngânat psalmii iubirii / stînd la pîndă să-i fotografiez / vîntul ne oxida imperceptibil zămbetul; / totul părea posibil, / ne simțeam stîpîni până și pe fluturi / în numele inocenței clamate zgomotos împotriva friei, / în sine o seducție metafizică greu de învin. / Dar frumusețea? / mereu în trecere mireasă grăbită” (Gheorghe Mihai Bărbăle).

Setea de absolut este mare, fie că scormonești cu degetul, cu unghia sau cu gândul în universul unei clipe, fie că intri în sfera iradiantă a unei flori sau a unui fruct încălzit de suflarea divină. Eserța vieții înseamnă să distilezi fructa, dar și clipea, pentru a vedea prin cuvânt poezia: „ca un copil însetat: o ușă plîngea / fără eram fiecare spectator / nu mă găseam / căutam ieșirea și eram ieșirea / eram ieșirea și căutam ieșire” (Alexandru Dohi). Dacă vezi poezia prin cuvânt, vezi și înțelesul care o aduce pe aripa inspirației, traducând inefabilul pe limba oamenilor: „Câteodată în pieptul meu aud cum bate inima unui inger, / poate această ascultare mă ține vie, / și nu mă frîng, / doar îmi cunosc pășunile în lumina ce-oi pătează ferestra. / O agăpare vie a pleoștelor hîhăind în zăpadă / ca într-o indigestie cerbă. / Îmi întinz inima, să-mi arăt cum este de fapt dragostea” (Antonina Luiza Dubovici). Căderea din paradis se poate petrece fie lent, fie brusc. Revelația pe care ti-o dă vederea sîngelui albastru de prun este una care trezește memoria ascunsă, întrebarea se ascute ca un cui, barul (acea vizuină a tristeții și a melancoliei) devine o anticameră a purgatorului. „În barul roșu fumuriu te-am văzut, / Aveai sîngele plin cu albastru de prun, / cu parfumul de foc al albastrului prun. / Mă nit la fața mea de măr rîmas pe o creangă. / Două întrebări mă asediază sălbatic: / E Jonathan? Sau Batul? (Făbri Sandor). Întrebările sunt dureroase, iar răspunsurile pot fi revelații la întăburile (întămpătoare?) cu sinele tulburat: „În umbra podului de lemn din Sighet / îmi număr mîinile: / una dreaptă, / una stîngă, / una tăiată. // Astfel, nu pot deduce care este malul drept, / care este malul stîng, / care este malul meu. / Tese curge la fel prin rana din suflet” (Vasile Goga).

În poezie și în horincă nu se adăugă zahăr sau alte lucruri care ar detona dihalul ascuns al fructului, care a fost cîndva interzis, care acum se leagănă pe creanga care ne fereste de razele insistente ale lumii/luminii: „Am ajuns acasă. / N-am nici căine nici pisică nici nume. / N-am nimic. / Tristețea stă tolănită în patul meu / și nimeni nu se închină la ușa mea veșnic întredeschisă. // Lângă calculator doarme septembrie fără lentile, / pe frigider am măzgălit un poem despre noi, / dar cine de ce am rostit: / pentru totdeauna s-a răzvănit dorul din pieună. / (De mâine, somnii.) / Azi nu vreau să-mi sune ceasul!” (Ion Mariș). Culoarea poeziei ca și a horincii este dată de tandrele iluzii prin care vedem orizontul din spatele frunții: „Mai / flori

de câmp / și vîntul ce vibrează / ca o strună perfectă // Roua oglundind o rază / și iarba ca o mare acoperind densul fluturilor // Apoi / magia elastică a unui timp de baladă / stăruind în para unui foc furigat pe colină // Și din nou / Vîntul vibrînd / ca o strună otinsă / de tandre iluzii” (Jeremia Leușel). Efectul acestor al dului din poezie și din clipe ce arde în carne este un tulburător autolafe, flacăra ne cuprinde inima, iubirea este scînteia care incendiază universul: „pentru tine Luana am sărit la gîtul sîntilor / numai ei n-au crezut în albastrul definitiv / al meu și al stelelor sub care te-am iubit / și te voi iubi până când totul va fi stîns pe pămînt // tu nu mă poți înimă secătui să fiu / doar frunză în pădure de foc / am crezut că vei fi totdeauna cu mine / că în tine mi-ai fost mai bine decît în lume” (Vasile Muste).

Cupajarea este un procedeu prin care se amestecă mai multe tipuri de horincă, pentru a obține un ceva numai al tău, descoperirea unui sine al alcoolului care ne animă viața. Căci viața fără nebunie și poezie nu pare să ducă undeva, beția de a trăi este contactul nemijlocit cu divinitatea. În poezie, cupajarea este/pare să fie procedeu prin care amesteci lumile, ca să trăiești, în sfîșit numai într-o lume a ta: „S-a făcut că rîul mergea invers / Apa împede își căuta izvorul / Unde să-l afle după atîta mers / În care a căzut și zborul / Unei păsări singure pe lume / Fără cuib în care să-și petreacă / Noptile ascunse fără nume / Doar cu semnul secetii de apă / Un copac uitat într-o pustie / Cheamă umbra păsării să steie / În odihna din ce va să fie / Din cărbunii stîni făcînd scînteie” (Gheorghe Pârja). Căci spunea Baudelaire: „Îmbătați-vă! Cu vin, cu poezie sau cu virtute! Dar îmbătați-vă”. Dar și rugăciunea mută poate fi poezie, ca o beție a simțurilor în fața transcendentului, când între tine și divinitate nu este decît respirația proprie, precipitată: „ca o pomire, o trecere, / o intrare într-un tărîm negrăbit, / în care așezi / și reasezi visuri, / lucruri, întâmplări, / așa se îndreaptă ochii mîinți spre cer / — când serii cu ochii închiși poezie” (Marin Slujeru).

Horinca se păstrează în butoaie de sălcăm sau de dud, pentru un plus de aromă și enleare. Poezia, de asemenea, se păstrează în inimă și în cuget, pentru un plus de viață, de soavore. În fața misterului lumii, de aici și de dîncolo, suntem ca alergătorii spre soare, cărora li s-au sfîșiat pleoapele, ca pedeapsă sau ca impuls de a vedea cu toate simțurile deodată. „Întinericul are chef de vorbă / ora caută un strop de odină / la umbra florii-soarelui, / singurătatea, în pas de evadare / — obișnuită înă să ciufulească numele proprii / mai păstrează licoania diurnă-a mulținii, / neînțelegerea memoriei lui Franz Kafka / în viața obișnuită / are însemnătatea unei ierni / petrecute pe o stradă necunoscută / cu soarele în ochi” (Echim Vancea).

Sunt doispreceze poezii care vin să fixeze „Jocul poemului” la Sighetu Marmăției, după numărul apostolilor „din carte”, după selecția operată de Echim Vancea. Dar, de după un colț de stradă, care dă spre Roua lui Laurențiu Ulci și de acolo, mai departe, spre Vișeu, se înțește profilul cititorului nestămpărat, care face din poezie beție și din horincă poezie, este vorba de Lucian Perța. Să fie acesta, „al treisprezecelea”, numărul și numele ghinionului? Căci ce este parodia, dacă nu o „smintire” a poeziei? Sau este o îngănare a transcendentului cu dăra de lumină a zămbetului care are și el loc în raiul primordial? Căci acolo, în grădina raiului, s-au copt prima dată fructele care au dat naștere „apei vieții”, care în Maramureș se numește horincă. Nu mai detaliem de ce se numește horincă, e de ajuns să auzim, de peste dealul dinspre Desești sau dinspre Bărsana, sunetul de zongoră plus o țâpăritură care stărnește și ciocărlile din cuibul lor de pe cer. Ceea ce e de demonstrat și de trăit numai la fața locului.

De ce am spus toate acestea? Pentru că trăiesc poezia Maramureșului și a poezilor din Sighetu Marmăției de mai bine de patruzeci de ani, cu toți porii inimii și ai mîinți deschși. Lar în poezia mea, înă de la primul contact cu Maramureșul și cu poezii Sighetului, am pus (și) un strop de adăncă prietenie, dar și un strop de horincă, atîta cît să scilpească virgula dintre cer și pămînt.

Mihaela UNGUREANU

Cine sunt eu

Sunt pixel într-o hologramă vie,
Sunt tușa prinsă-n dansul unui penel vrăjit,
Sunt strop dintr-un ocean de poezie,
Sunt notă-n partitura numită infinit.

Galactic zbor de pasăre măiastră
Mă poartă prin fluidul ce curge abisal;
În rond solar pe o mărgea albastră,
Sunt fir de praf cu suflet și ADN astral.

Scânteie de lumină din Lumină,
Par vis în creuzetul unui magician.
Din lumea ce prin mine se animă,
Măsur eternitatea cu pasul unui an.

Pe scena din teluricul spectacol
Mă cred inteligentul urmaș de cimpanzeu;
În opera naturii sunt miracol,
Rod sacru-n pomul vieții sădit de Dumnezeu.

Cu mine mă-nălțese în contemplare,
Sunt rouă și furtună, când totul, când nimic,
Răspunsul sunt la orice întrebare,
Sunt macrouniversul turnat într-un vas mic.
De mână cu savanții și nebunii,
Eu vin și plec din cronici, mereu descoperind
Că pentru edificiul strâmb al lumii
Nu moartea e sfârșitul, ci dragostea murind

Iar scut în calea forțelor naturii,
A apelor năvală și-al focului botez,
Nu-s mantra fricii și hormonii urii,
Ci oda bucuriei și-al Înălțării Crez.

Revelație

Că sunt aici și-acum e un miracol;
sunt spectator la propriul meu spectacol,
sunt Visul care crește din ruine
privind prin ochiul lumii către sine,
că-n lume, ca-ntr-o magică oglindă,
văd haina-n care sufletu-mi colindă
prin existența lungă cât o clipă,
orbit de lux și lacoma risipă,
prin gânduri, stări și gesturi efemere
cu gust de fericire sau durere,
lăsând în urmă-i doar o amintire,
relieva unui Vis de nemurire...

Ploaie de vară

Aerul s-a trântit pe mine, bolnav.
Un tunet cutremură lumea, tușind grav.
Se năucă noți, îmbrâncindu-se, într-o stranie pulbere,
Fluid cernută-n atmosfera turbure.
Asfaltul livid prinde pojar,
Stropii grei se zbat, încinși ca pe jar.
Pornește invazia peste umbrele și galoși.
Pe ferestre-s lipite chipuri de moși,
Dornici s-admire ultima ploaie
Și nepoți curioși cum de fac peștii baie.
Prin gânduri, torențele-ni spală șanțuri
Pline cu zdrențe, pe sub poduri cu lanțuri.
Respir ploaie, purific interioarele,
Împrăști bălțile pe trotuar cu picioarele,
Aș vrea să-mi las, ca sub duș, mîntea goală
Să fac, însetată, cu alburul verii
Infiltrație cerebrală.

Premiul Revistei de Cultură „Nord Literar”
la Festivalul de Literatură de la Cierărlau,
decembrie 2022

Nocturnă

Peste gânduri se lasă lespezi opace.
Cu dragostea-n sân, noaptea face
ochi dulei nesomnului. Fără glas,
plânge o salcie uscată
pe tărnuț meu sălbatic și retras,
tocit de tristeți sedentare.
Tânjesc după furtuni devastatoare
ca niste pătinașe buze adolescente,
sub cerul prins cu prea puțină lună
sau cu prea multe stele-absente.
Noapte-bună!

Steaua Nordului

Chiar de te simți o vâslă la galeră
luptând cu scutul mății furioase,
de vrei să te-nălțezi pe țărnuț cu zorii,
nu-ți vinde steaua călăuză pe-o himeră,
căci beza prinde-n mrejele-i cleioase
și-azvârle în derivă muritorii
ademeniți de flama efemeră
a unei stele căzătoare mincinoase,
spre largul cu repere iluzorii.

Visul

Pe pământ, bolta cerne,
întunecând, cenușa solacă.
Adie lenș somn-n
răcoarea crepusculară
și-n fruntea din perne.

Înhămați în orbite,
frenetic, ochii galopează;
de sub coviltir de pleoape,
fiorul îi mână spre-o oază
de-acunse ispite.

Cindate stihii răsar
din praf, zămislite-n visare.
Cerul e turbure și parcă luna,
felinar pe cărare,
se preface-n tavă de jar.

Biciul aprinde pasul.
Clipele-aduc pe rând
timid zvon de trezire,
dar fugarii cu pieptul arzând
își amână popasul.

Drumul se-mputinează,
răsăritu-i pe-aproape.
Visul, străpuns
de săgeata luminii, se zbate.
Noaptea agonizează,

despletită-n culoarea
coamelor pline de spume.
Descuind printre gene
două porți către lume,
se despice-adânc zarea.

UN JURNAL LIRIC AL NELINIȘTII

Membră a selectului Cere Literar de la Cluj, Marilena B. Matei (originară din Slobozia, Ialomița) este una dintre poetele reprezentative ale acestei generoase mișcări culturale. Rezidentă în Spania, Marilena B. Matei e autoarea a două volume de versuri, *Dimineți de hârtie* (2019) și *Ca un bonsai neîubit* (2021), ambele apărute la Editura Colorama. Poate fi descoperită în aceste prime volume o sensibilitate sceptic-ironică, cerebrală.

Cu noul volum, *Moartea are cod QR* (2022), poeta de la Madrid evoluează spre un lirism tot mai sensibil la derapajele cotidianului. Nu e întâmplător că autoarea alege ca motto al volumului său trei versuri din *Starea de asediu* a echinoxistului Dinu Flămând. Citind-o, descoperim că poeta exilată în Spania trăiește, deși în circumstanțe istorice diferite, aceleași angoase ale unei ființe asediate. Versurile tinerei poete vorbesc despre o lume a insecurității, a precarității ființei, despre un univers al marginalității și al confuziei de valori. Ceva din statutul precar al oricărui exilat se fixează și în acest jurnal de neliniști, de intensă, dureroasă autoscopie. Pusă adeseori sub semnul unor negre melancolii, poezia ei este oarecum înviorată doar de curentii unei tăioase autoironii, ce nu ezită să se reverse asupra unei întregi colectivități, reduce, cu o doză de subțire cinism, la statutul unei „haite de câini”, ca în poezia fără titlu (artificiu ce subliniază, încă o dată, condiția anonimului), pe care o cităm: „una e când ne visăm regi / alta când visăm regele / haită de câini cu lanțuri slăbite / lătrăm la comandă / mâncăm ce ni se aruncă / în condiții de fier / de fiare / speranțe sufocate / de lumini obosite / cu inimă învățată să se mintă / înaintea iconei cu două fețe / potii înhămate / la tronul suveranilor neunși”.

Altidată, Marilena B. Matei nu ezită să trateze cu

acizii ironiei, ca în poezia intitulată *Trafic lent*, portretul emigrantului român atras de opulența din Spania: „pe vecinul meu nu-l interesează / cum funcționează lumea / tocmai s-a întors din Spania / fără să bage în seamă / bornele kilometrice / ca niște statui străjuind șoseaua / în oglinda retrovizoare / își admiră zăua din nas / și piercingul din sprânceană / s-a ras în cap / să i se vadă bine tatuajul / în decapotația de lux / fiecare claxon cu injurătura de rigoare / vitezoman incurcat / de rabla Dacia din față / în concursul de manele la maxim / nu e trafic lent / pe el îl așteaptă lenea / nouă întreprindere de stat / și o aventură grăbită / într-un triunghi vicios”.

Relația dintre eul liric și realitate e mereu una problematică. Poeta își suspectează karma (*Karma*), e convinsă de eternitatea răului, astfel că de multe ori izbușnește în lacrimi („Lacrimile nu se numără / nu se măsoară / nu se odihnesc duminică” – *Răbufnire*), invocând frustrările dintr-o copilărie ce a lăsat urme dureroase în sensibilitatea ei. Problematică e și relația eului poetic cu o divinitate absentă sau obosită, ca în poezia *Joc*: „apuci cu mâinile mele / iubești cu sufletul meu / de când ne jucăm de-a răbdarea / numai eu câștig / dar azi e greu Doamne / strâng puștii și dinții / înghit neputințioasă în sec / hai să oprim jocul / te văd cam obosit”.

Recentele poeme din *Moartea are QR* rețin, cu o dramatică acuitate, coșmarul și deriziunile vieții prozaice de zi cu zi, autoarea dovedind o remarcabilă ingeniozitate în maniera de a surprinde epifaniile banalității. Cu o sinceritate abruptă, autoironică, în depoziții ale spiritului înspăimântat, aflat la confiniile unui „tărâm al întinerului”, prizonieră în „acel secol / fierbinte și bolnav” (*Cumplita năruire*), poeta a ajuns la maturitatea deplină a expresiei. Vocea ei dramatică, neliniștită,

Ion CRISTOFOR

fără note ostentative sau convenționale, e convingătoare sub toate aspectele.

Rătăcită „în hățișurile nopții”, cu pașii „obosiți”, pândită de „șacalii depresiei”, poeta își transcrie „versurile de urgență” ca într-un jurnal al înfrângerilor, al neliniștilor fără sfârșit. Autoarea are sentimentul amar al existenței într-un orizont ce și-a pierdut reperele și sacralitatea, într-o lume a banului și a înstrăinării de propria patrie și de propriul suflet. Hotărât lucru, poeta de la Madrid își scrie acest jurnal, saturat de angoase și de neagră melancolie, cu o cerneală imprumutată parcă din călimările unui alt destărat, Emil Cioran. Un acut sentiment al disoluției inculecă poetei senzația că nici dialoagul cu divinitatea, nici iluzia artei, a poeziei ca natura sa duală („nocivă sau binefăcătoare”) nu mai pot asigura integritatea ființei, ceea ce îi impune senzația unui sfârșit, a unei inexorabile ratări a existenței: „printre lipsuri și pedepse / am trecut de copilărie / frica mi-a ținut blocată tinerețea / ambiția de a mă ridica mi-a adus trădare / mi-am construit forturi solide / din dorințe precare / vreau doar să știu când încetează ploaia / să pun final episodului ăstuia / în proiectele destinului / zbor printre mori de vânt” (*Fina*).

Iudiscutabil, Marilena B. Matei, exilată printre morile de vânt ale Spaniei, atinge în acest volum de maturitate cele mai înalte cote ale expresivității unei tragice lucidități.

MARILENA B. MATEI
Moartea are cod QR

UN DISCURS POETIC LUMINOS

Pe *potecile gândului* este cel de al treilea volum de versuri pe care îl semnează Mioara Baci, poetă de un vitalism debordant și care trăiește totul c-o intensitate maximă și c-o uimire veșnică proaspătă: „Nu știu de ce, cândva, / aripile noastre rămăneau înubățite / în tunet de timp, în zbatere de nor, / alungând stihiiile ce năvăleau nemioase / în tăcerile frunzelor coborâte / pe tamplele noastre” (*Nu știu de ce*).

Poeta își revarsă dorul tumultuos de dragoste peste marginile visului în realitatea imediată și concretă: „Mi-i drumul alb când mi-ești / lumina ce se-ășterne în abis / mi-ești liniște când îți respir / surâs înmiresmat de dor / de mine și de noi, nu doar în vis” (*Nu doar în vis*). Își cultivă romantică setea de puritate și de absolut edenic:

„Sunt suflet închis într-un trup / Mă caut, să mă / regăsesc / în secunda ce curge sălbatic / în râul de alb... // Din răsărit spre-ntunerie, mă pierd... / La răspântii de ieri, mă culeg, / spre ploți de cuvinte alerg / prin râul de alb... // De-o fi să mă rădăcesc în labirint de poteci / să m-aștepti... / Și dac-am să mă regăsesc, / clepsidra iubirii / pentru tine o să pornesc / în râul de alb” (*Râu de alb*).

Poezia Mioarei Baci se apropie de rugăciune și uneori se confundă cu ea, ca în *Săptămâna patimilor*, iar iubirea supremă este sinonimă pentru delicata poetă cu sacrificiul iisusian întru mântuirea noastră, a tuturor (*Jertfa, suprema iubire*). Este o poezie a credinței în valorile sufletului care nu are să-și reproșeze nimic: „Ramuri de gând înflorește / nemărginirea secunde / alături de îngeri. / - V-ați întrebat de ce / muzica timpului / străbate potecile gândului / în toate culorile pământului, / alături de îngeri? (Alături de îngeri). Scrutându-și viața trăită frumos și echilibrat, în mijlocul familiei dragi și nepreocupată să străngă bogății aici pe pământ, poeta se simte copleșită de bucuriile existenței într-un tot curat (*Confesiune*). Fiorul religios adie și în poeme precum *Curcubeu, legământ al iubirii divine*, *Labirint de inimă albastră*, *Regina cerului*, *Maria*, *Mi-e dor de un Crăciun cu tine* etc.

Lirica erotică este de mare acuratețe, iar sunurile respective sunt fluente și firești, respirând din plin optimism și sinceritate contaminantă: „Mi-e dor să-mi fie dor / de răsărit ascuns în ochii tăi / năvălind peste trupul meu / pe care se-odihnesc, de-o vreme, / neputințe zidite-n tăceri / respirate din abisul ce-mi curge / prin văgăunile timpului nescris... / Mi-e dor să-ți aud pașii temători / să nu-mi strivească liniștea cuvântului... / Mi-e dor de dor, de doruri necuprinse / în roua dimineților din noi / Mi-e dor să-mi fie dor de vise / scaldate-n nesfârșite primăveri” (*Mi-e dor să-mi fie dor*). În poemul *Autocapținătate*, poeta își exprimă dragostea pentru satul natal, Viperești, unde se întoarce din când în când să-și reîncerce bateriile spirituale și să se vindece de nostalgie. Natura se solidarizează cu sufletul poetei, pasteurile sale lirice fiind mereu ancorate în zona gingășiei și a tandreții: „Mi-e zămbetul petală de bujor / legănată de dimineața sufletului / în barca destinului / ce-și cerne nemurirea / prin ramuri de gând... / Mi-i inima fluture / care atinge

Ion ROȘIORU

norii / și mângăie obrazul firului de iarbă / în toate limbile pământului...” (*Mi-e sufletul petală de bujor*). La fel de proaspete și de reconfortante se dovedesc peisajele marine, penelul folosit de poetă fiind dintre cele mai fine, ca și culorile de care se folosește: „Mi-a înfrunzit în palma clipei / dor albastru / din poala mării, / care-mi unduie / prin țipăt cald de pescăruș / povestea valului ce deschide poteci / către suflet... / Sărut obrazul înspumat / pe care scoicile / își scriu destine... / Aștept răsăritul / ca pe un etern început / al mirării că, încă, / imi alunecă dor albastru / prin algele inimii / și se topește, invariabil, / în albastru cuvânt” (*Dor albastru*). Ritmurile de romanță o prind, de asemenea, pe poetă: „Mi-e toamna o pace avidă / De liniștea ce coboară firesc / Mi-e toamna o seumpă fîridă / Pe care gutui îmi zămbesc” (*Mi-e toamnă iar*).

Poezia din această carte a Mioarei Baci are și o coardă socială, civică, poeta denunțând erorile comise de cei căfărați în vârful piramidei puterii politico-administrative (*Ni-i tristă soarta, dragi români*). Iubită fără, *România* e un frumos poem patriotic, în care este deplănsă, printre altele, absența Basarabiei de la patriamumă, ca și a tuturor românilor nevoiți să în calea amară a străinătății și să îngroșe rândurile diasporei.

Mioara Baci își propune și reușește, în mare parte, să salveze de la uitare amintirile frumoase și să-l convingă pe cititor să-și trăiască din plin „clipa cea repede ce mi s-a dat” (*Să nu lași amintirile să piară*).

Ar fi de preferat ca poeta să mai tempereze inflația de metafore personificatoare, simțite astăzi ca desuete, de tipul: *aisberg al minții*, *crengile inimii*, *palma glastrei tale*, *umerii gândului*, *cămarile sufletului*, *ferestra inimii* ș.a. Altminteri, *Pe potecile gândului*, prefătată cu dezinvoltură și empuție de Garofita Jianu și inserată în text referințe critice entuziaste ale unor confrăți de breaslă pe Facebook, se înfățișează ca un discurs poetic luminos.

MIOARA BACI
PE POTECELE GÂNDULUI
ȘI SENTIMENTEL ÎN PENSIERĂ

ÎN VILEGIATURĂ

Cătălina STERIU

– **O**ga, ai mustață! strigă fetița blondină ca un pușor de găină în compartimentul de tren înțesat de oameni.

– **A**va, ți se pare, spuse mătuși-sa înroșindu-se, după care îi suflă încet la ureche: te rog încetează. O strânse în brațe și o sărută pe obraz, în timp ce o îndemna să privească pe geam.

– **E**u credeam că doar bărbații au! Dar nu, uite un fir negru aici, tipă iar copila ca și cum nici tu-o auzise pe femeie, în timp ce degetele-i mici și albe îi băjbeiau fața.

Un domn ascuns după un ziar își mască râsul sub un acces de tuse, în timp ce o cucoană cu un inșus coc în vârful capului și ochii conturați cu negru se uita pe geam chicotind, cu gura acoperită de mâna îmbrăcată într-o mănușă neagră din piele.

– **I**a uite, îți dau geanta mea să cotrobăi în ea așa cum îți place ție, îi propuse Olga.

Fetița apucă de cureaua genții maro închis, pătrătoase, și și-o trase în poală. Deschise fermoarul și începu să răscolească, scotând la iveală, pe rând, portofelul, o unghieră și un mănunchi de chei. Găsi și un buzunăraș lateral mai dosit, din care scoase și flutură în aer un tampon.

– **Ă**sta ce mai e?

– **Ă**... e ceva pentru oameni mari, răspuse Olga, ai cărei obraji ardeau acum ca niște tăciuni aprinși. Dă-mi-l, te rog, îți explic când ajungem, da?

Fetița se zvârcoli puțin lângă ea pe canapeaua cafenie, lucioasă și ruptă pe alocuri, după care exclamă:

– **A**, gata, știu! Chestia aia e pentru tăiat mustățile, nu?

– **T**e rog să nu mai spui așa ceva de față cu alți oameni, **A**va. Mă faci de rușine. Nu-i frumos, îi explică blând Olga după ce coborâră din tren, ținând-o strâns de mână.

Era singura ei nepoată și o lua des cu ea în delegații. De data asta venise cu trebă la minister și vru să profite de ocazie pentru a-i arăta Avei capitala. De îndată ce puse piciorul în Gara de Nord, fetița se uită curioasă de jur împrejur și exclamă, alintându-se:

– **B**utuleci, ce frumos eci!

– **S**tai, că încă n-ai văzut nimic din el, îi răspuse printre hohote de râs mătuși-sa.

Era o femeie la vreo treizeci de ani, zveltă și cu o clăie de păr brunet, pe care și-o ținea de obicei prinsă într-o coamă în vârful capului. Câte o șuviță ondulată i se desprindea din când în când și-i încadra fața prelungă și fină, conferindu-i un aer de actriță.

Timp de două zile fură cazate la o prietenă de-ale Olgăi, o fostă colegă de facultate. În prima zi, după ce se întorsese din oraș, Olga spălă vasele după masă și scăpă din mână un păhărel care proiectă în toată bucătăria eioburi fumurii. O rugă pe **A**va, care se juca lângă ea cu maimuțica din pluș de care nu se despărțea niciodată, să nu-i spună nimic gazdei lor. Copila încuviință și după câteva minute era cu stetoscopul în urechi, examinând-o pe maimuțica **J**udi. Seara, când prietena Olgăi le întrebă dacă le place Bucureștiul și cum își petrecuseră ziua, **A**va îi povesti despre expoziția de fluturi vii de la Muzeul Antipa și despre plimbarea pe sub pământ, cu „metroli”. Și, dintr-o dată, descrierea pe care o făcu i se păru insuficientă pentru a reda perfecțiunea acelei zile, așa că adăugă rapid: „Totul a fost foarte bine, iar **O**ga nu a spart niciun păhărel azi”. Femeile se priviră pentru câteva clipe, după care izbucniră în râs, în timp ce **A**va își rotea capul

Marele Premiu al Festivalului de Literatură de la Căclălân, decembrie 2022

de la una la alta, în încercarea de a înțelege ce le amuza atât de tare.

De multe ori când era liberă sau la sfârșit de săptămână Olga o lua pe copilă la ea. Însă fiica ei, **N**ora, n-o prea înghițea pe verișoara ei cu șase ani mai mică. Se uita urât când vedea că apare și dădea ochii peste cap când auzea că vine cu ei în concediu.

În rarele momente când era binevoitoare cu ea și când rămăneau singure, **N**ora lua la râsoit cartea de telefoane. Ridica receptorul telefonului fix instalat pe cuieral din hol și forma numărul.

– **B**ună ziua, familia **L**upu? răsuma vocea cristalină a Avei, conform indicațiilor pe care i le sufla **N**ora. De ce aveți colții atât de mari? chicoțea ea și punea repede telefonul în furcă atunci când la capătul firului lumea deranjată începea să bombăne. **N**ora zâmbea multumită și trecea la următoarea familie al cărei nume îi atrăgea atenția și se distrau așa până când Olga ajungea acasă de la serviciu. De cele mai multe ori însă **N**ora o ignora pe cea mică și se enerva când aceasta se atinge de lucrurile ei.

– **I**a-ți labele de pe stiloul meu! Nici măcar nu știi să scrii, analfabeto, se repezi într-o zi

încrunțată la ea și fetița se retrase pe canapea, cu **J**udi în brațe. **O**ga se nimeri să fie atunci prin preajmă și-i ținu morală fiicei sale pentru atitudinea nepotrivită. Trebuie să te porți cu ea așa cum te porți cu o soră, îi explică femeia. La fel îi spunea și tatăl ei de fiecare dată și lucrul ăsta o scotea din sărite, deși pe moment tăcea docil.

Odată **N**ora trebu să plece într-o excursie cu școala și **A**va se rugase s-o ia și pe ea. Însă când rămăseră amândouă, **N**ora i-o rețeză scurt:

– **A**uzi, să te mai ducă și tac-tu ăla la plimbare, da? Ce te ții atâta de coada noastră?

Fetița se întrista pe moment, însă uita instant atunci când **N**ora venea s-o împace rapid, înainte de sosirea mamei-sii, oferindu-i vreo bomboană sau chiar pe una dintre păpușile sale.

În vacanța de vară, când merșeră cu toții la **V**enus timp de o săptămână, **A**va se simți cea mai fericită. Mătuși-sa îi cumpărase lopațele și o gălețușă galbenă, colac în formă de lebădă roz și o rochiță albă cu un șoriceț gri aplicat pe piept, a cărui coadă atârna în afară. Copila avea acum și un program mai ordonat, cu prânzul la ore fixe, câteva ore de plajă după somnul de după-amiază, iar seara mers la film. Atunci văzu pentru prima dată *Star Wars* și *King Kong* la o grădină de vară, pe fundal cu stele. Tot atunci descoperi că-i plăcea când mătușa și unchiul său o luau fiecare de câte o mână și o zburătaceau peste bălțile formate de ploaie, în drumul spre hotel, sub privirile tăioase ale **N**orei.

– **A**oleu, m-am înecat, veni într-o dimineață **A**va disperată pe cearșaf, tremurând toată.

– **C**um așa? o întrebă Olga străduindu-se să pară serioasă în timp ce o tampona cu prosopul.

– **P**ăi a venit un val mare, m-a lovit și am căzut.

– **O**f, pușorule, asta nu înseamnă că te-ai înecat, o alintă Olga, strângând-o la piept.

Nora, care până atunci culesese scoici pe mal, se apropie. O apucă nervoasă pe **A**va de mână și încercă s-o smulgă din îmbrățișare:

– **H**oațo, tu n-ai mamă și cred că până la urmă vrei să mi-o furi pe a mea!

O palmă puternică făcu să-i curgă instant pe obraji două șiruri de lacrimi.

– **S**ă nu mai spui asta în viața ta, ai înțeles? tipă Olga la fiica sa, cu degetul arătător întins înspre ea și cu o expresie pe care **N**ora nu o mai văzuse niciodată până atunci.

ALBASTRU
MEMORIEI

Daniel MARIȘ

Doamne, / mă uit
la tine și mă fac pământ uscat, /
după urma ta poate să vină
ploaia...”, scrie Nutu Bota în
volumul său *Umbră Albastră*
(Ed. Grînta, 2021), un poet și
un original artist plastic având
drept „câmp magnetic” de
inspirație tradițiile și cultura
Țării Lăpușului.

Poezia sa păstrează
aceleași coordonate senti-
mentale și cromatice supuse
legilor frumosului, peste care
memoria așază parcă o copulă
de abur, paradigma limpezii
și a oglindirii în ordinea
fluentei și a transparenței „naturale” ale creației. Avem
de-a face, prin urmare, cu o lirică a melancoliei, a nuanțelor
prea vii ale materiei, ale „sufletului trupesc”, peste care
se dispun proiectilele fantastice ale eului contemplator,
eliberat de povara unui exercițiu impus: „Plouă mărunt,
străvechi și îndepărtat, / nimic nu mai trece / prin aerul
dintre noi / lăsând câte un inger orfan, / doar ploide due
tăcerile / dintr-o lacrimă în alta / sacadat precum clopotul
bisericii albastre. / Trec păsări / la distanță de-o clipă / și
nu mai oțresc la nicio îngropare”.

Efortul de a retopi „aparentele” inocentei originare
și ale mineralizării, năruirile raționale ale precarității ființei
intr-un fluid inefabil aduce o percepție lucidă, premonitoare
în ecarisă lirică a poemului. O viziune a vieții, așadar,
exteriorizând bucuria calmă a regenerării firii și a accederii
la iubire: „Azi vădul va sula din partea de est, / mă voi ascunde /
sub frunza ta / domestică și geometrică la vedere, / apoi
cu zămbet trist, / rînd pe rînd, / voi renunța la mîini, / la
buze, / la mers, / la sânge, / la inimă, / până când, într-o
dimineață, / lumina / va fi în copacul cu lumini, / va culege
roua cu mîinile tale de inger / cu mîinarea căsătorii venită / din
simfonia celor două lumi, / realul și abstractul”.

Coduri romantice de irealitate, expresii dense
ale fâșilor de culoare dau eroticului, printr-o retorică pe
alocuri incantatorie, convulsile unui așa-numit „vid al
nordului” („Am prielic deslășurării visului și feeriei. Din
acest motiv, poezia sa pare a continua creația picturală,
sub determinarea subiectivă a pigmentilor existențiali ce
compun ceremonia culorii și ceremonialul cîndat și fasci-
nant al preparării ei și al transparenței în poem. În acest caz,
celebrul albastru de Voronet își are o echivalență și un uzu-
fruct al descășării într-un albastru de Lăpuș, un pigment
arhaic și o licență poetică proprie capabilă să surprindă și
să pună alături convulsile unei trăiri pe care doar cuvintele
o pot mărturisii: „mă dezbrac în primăvara miniaturală / ce
se apropie în continuare / de mersul tău spre miazăzi. / Un
tor poate fi o întâmplare / a unui pictor de primăvară / un
tunet ascuns în sânge, / care adormie lângă pasărea mă-
stră, / sau dimpotrivă, / ceva mai simplu, / tu așteptînd
cucubul / priveam planeta galbenă / cum pansa lumina
înbrăzată / într-o rochie de cereuri concentrice, / încheidai
ploaia între cuvinte, / setea așteptată umbra pământul /
păcurînd semnele între pășci”.

Depășirea dilemei eterne a „desertăciunii
desertăciunilor” trădează elocvențe conotative circumscrise
unor accente de bucurie a rostirii, obședată în egală măsură
de ingenuitatea și revelația fundalurilor, când luminoase,
când obscure, într-o neobosită prămenire. De aici, poetul
privește instinctiv cu coada ochiului atât spre trecut, cât și spre
cienarul biografic al unui mit aproape lăunțor al conștiinței
extatice a ființutării, printr-o captare a latențelor vitale și
prin invocarea memoriei livești, ieșite din zona crepusculară,
betransparentă a lumii: „Fereste-te / de dragoste / sub forma
unui cerc, / s-ar putea / să se desfacă cercul în fața ta, / poate
și în fața mea / sub forma unor frunze de iederă / ce țin în
umbră ingerii de ceară. / Trezește-te / în secunda următoare,
/ dintr-o pasăre ce merge / pe funia clopotului de sticlă /
spre mine / cu toate semnele de punctuație, / între pășiri
și acțiunea zborului / să nu pui virgulă niciodată... / Caută
și te duci spre Est / ca eratinile białe puse, / dintr-o dată,
/ printr-o gresală de exprimare / ajungi adolescenții îndrăgostiți /
intr-o zi albastră și vesnică”.

Într-un sens aproape „amistic”, Nutu Bota încearcă
pe cont proprie să realizeze o „renaștere extatică” înspre
starea mistică a spiritului și a materiei din creația sa prin
asumarea unor însușiri și a unor spații autobiografice
de o inconfundabilă puritate.

EVADAREA ÎN SPAȚIUL INFINIT
AL POEZIEI

Mihaela MERAVERI

De ce pleci, Katalyn este cel de-al șaptelea
volum de poezii al talentatei scriitoare Camelia Buzatu,
membră a Cercului Literar de la Cluj, cunoscută citi-
torului dornic de poezie contemporană prin prisma
volumelor anterioare: *Bilete peste timp* (2017) și *Som-
nul ingerului* (2018) – Editura Izvorul Cuvântului;
Corăbi cu catarge rupte (2017, Editura Inspiresea);
Intervăntele inimii (2019, Editura Vital Prevent Edit);
Spini secundelor (2018) și *Optzeci de sentimente sub
inimă* (2019) – Editura Colorama, patroana editorială
a Cercului Literar de la Cluj, editorul colecției eponime
și fondatorul grupării fiind scriitoarea Emilia Poenaru
Moldovan.

Poeta Camelia Buzatu are deja o experiență literară
însemnată, amprente ei poetice făcându-și simțită prezența
și în acest nou volum, *De ce pleci, Katalyn?* (2021), tipărit
ca premiu al Editurii Colorama pe anul 2020.

Cartea debutează cu o poezie pe o temă destul
de uzitată, cea a stării de fericire la care aspirăm, *sui-
generis*, cu toții. Particularitatea vine din intimitatea cu
care autoarea captează atenția lectorului și îl introduce
în corpul amplu al fericirii: „Se-ntîmplă să aprinzi lumi-
na în trupul bucuriei când de-atâtea ori ți-ai întunecat
bucuria, / să netezești ușor plodul aruncat peste fericire
uitînd că / odinioară chiar și plaus la atingerea lui, / fără
să știi că de fapt n-ai netezit o banală țesătură / ci mușchii
propriului tău mormănt, / nici că cel ce te cheamă să-
i deschizi ușa / nu e suferința ta înblînzită / ci goana după
fericirea care-ți va devora trupul” (p. 5, *Goana după
fericire*). În această expansiune asupra desăvârșirii feri-
cirii, ca într-un tablou arhaic, Camelia Buzatu aduce în
prim-plan arhetipul femeii biblice, Eva, ca pe o punte de
legătură a tuturor timpurilor: „Eva era cea mai frumoasă
fianță din paradis. / Legănându-se nonșalant între două
lumi / ea fusese de pat între buzele unui cowboy, / cele
două galaxii de sub sprâncenele ei / se roteau fiecare
în jurul propriei liniști. / (...) / Aprinzîndu-i răsuflarea
cu căte o dorință / și șarpele se încolăcea de sira spinării
paradisului” (p. 6, *Lienă între două lumi*).

Trecerea printr-o viață complicată, în care lupta
pentru existență lasă urme adânci în suflet, iar iubirea
rămîne la nivelul unui ideal, aduce după sine nostalgia,
alături de o stare de melancolie justificată: „Cu o exacti-
tate ciudată, / unele lângă altele pe ei s-au alinat ființe și
lucruri, / dobînză la împrumuturi, / în anul cîntec, ziua
cutare, ora cutare, / doțoare atator cuvinte c-un preț! /
După biblia propriei vieți începe să-mi scriu poruncile, /
tot zece la număr, / poate numai așa voi putea ține mînt
oă viața e doar plăsmuire” (p. 10, *Plăsmuire*).

Camelia Buzatu ne invită la o retrospectivă
asupra vieții, a speranței și a timpului irosit sau nu,
pe lucruri, pe oameni sau idei mai puțin importante.
Ne invită la valorificarea sentimentelor profunde, la o
reflexie asupra vocației, a talentului și a tot ceea ce te
înălținește ca om, mai mult decît orice parte materială.
„La un asemenea preț scăzut al vieții / nu-i mai rămăsese
să poarte decît lațul îngrădirii! (...) / La bătrînețe și-a
îndreptat atenția spre singura lui vocație, / se așeza
la fereastră și picta nebunia, / n-a reușit niciodată să
combine două nuanțe, / nici să se strecoare în labirintul
vieții cu adevărat” (p. 12, *Speranțe volburite*).

Dacă ieșirea din cercul vicious al insatisfacției
personale și a unui eu marginalizat în obligații zilnice
se poate realiza printr-o desprindere de realitate, cum
se întîmplă în *Camera de egalizare*: „nu poți elibera
o inimă din trupul unei păsări / fără să-i ucizi zborul”,
și în ceea ce privește dragostea, poeta Camelia Buzatu
îi favorizează evadarea din platitudine, printr-un zbor
imaginar: „când ai fost alături de mine nu te-am atins,
/ degetele mele de ceară atîrnau / sub spânzurătoarea
căldurii tale! / Vom rămîne în balans... / Ca două
păsări care vor să se logodească în aer” (p. 16, *Degete
de ceară*).

Sentimentul de zădărnice este tot mai profund,
tristețea inunda teritoriul poetic în care „Nu e greu să
treci Styxul, / pentru asta e nevoie să muți săgeata / din
granită în granită / (...) sângele tău n-a fost decît o banală
cerneală / folosită pentru a scrie despre adîncimea proprii
comune a istoriei” (p. 10, *Din granită în granită*).

Starea meditati-
vă se extinde din spațiul
existențial în cel tempo-
ral, revărsînd asupra
lunii razele cenușii ale
deznădăjduirii, credința
într-un timp mai bun,
într-o viață mai implini-
tă fiind marcată de acest
declin pesimist: „Toțmai
atunci se coboară cortina
ceții, / aud sufletul unei
viore căntînd despre ire-
parabile rupturi, / oricîte
oculuri aș da pe lucrul
timpului nu-i mai găsesc,
/ nici capătul sfiorii cu care-am început să-mi brodez viața
nu-l mai știu” (p. 21, *Berca*).

Constituit într-un fel de dialog al poetei cu sine
însăși sau cu o entitate imaginară cu care stabilește o
retorică afectivă, volumul *De ce pleci, Katalyn?* conține
cincizeci și șapte de poezii care ating teme de bază ale li-
ricii, cum ar fi tema iubirii, tema condiției umane, în care
viața, moartea, fericirea, suferința, eșecul existențial
sunt lătmotive esențiale, tema destinului omului su-
perior, respectiv al poetului, tema aspirației spre ideal,
tema creației și a creatorului, tema jertfei creatoare,
tema timpului etc. În ceea ce privește vârstele și mai
ales cea a copilăriei, instanța păstrează aceeași triadă
bacoviană, unde ei compunînd „o melodie de inimă
ingenunchetată”: „În mijlocul casei copilăriei cu lut pe
jos / am aruncat un braț de frunze ucate, / pot să mă
plimb acum prin toată pădurea, / să-mi iau în spate când
e răcoare / un luminis / și umbra celui mai trist copac /
atunci când mi-e cald” (p. 31, *Amurg înrămat*).

Dragostea este tratată cu aceeași neverosimi-
litate plină de umbră și de sentimente de amarăciune,
nelinerarea în oameni, dar și în cel drag se accentu-
ează: „Dragoste e și atunci când îți sărută lobul urechii /
și-ți spune că te va pății” (p. 39, *Tărb*).

În acest peisaj apăsător al unei inimii strivite sub
imperiiul zbuciumului interior, al nelimplirii, sufletul
poetei devine „un pumn de iluzii, / pe țeva timpului”;
singura salvare vine pe plan providențial, pentru că
„în palma lui Dumnezeu nu sunt numai ape, / și
drumuri sunt în palma lui Dumnezeu și / îngroșată
cu sânge de prune linia iubirii lui / singura realitate
posibilă” (p. 48, *Tîntă*).

Poezia eponimă a volumului *De ce pleci,
Katalyn?*, care încheie pledoaria lirică, este o metamor-
foză a spiritului liric al autoarei, posibilă prin evadarea
în spațiul infinit al poeziei, unde apăsarea eșecului,
dar și a golului pe care ți-l conferă iubirea trădată, se
diluează odată cu transformarea sufletească, deoarece
Katalyn nu este alta decît o femeie împlinită și trupește,
și sufletește, chiar și material, idealul la care aspiră orice
persoană de sex feminin, chiar și instanța lirică despre
care facem vorbire. Extrapolînd pe plan creativ, această
conversiune poate fi privită și ca o stare de interior, o
retragere în sine, pe care o accesează autoarea pentru
a atinge, cu mult mai multă ușurință, punctul cel mai
de sus al creativității, care poate fi simbolizat prin
Katalyn. „Cu ce zămbet satisfăcut îmi voi flutura
inima / atunci când mă veți întreba: / «De ce pleci,
Katalyn?» / Poate și pentru că frumoasa Katalyn avea
solduri mari / pe care și le unduie în ritual bărcilor
acostate pe dig, / voi învăța să dansez samba, / departe
de orice câmp înzăpezit, / departe de cuvintele care
m-au încercerat, / voi da foc tuturor stălpilor de lemn
ai orașului: / m-au amăgit s-aștept și învierea lor”.

De ce pleci, Katalyn? este un volum reflexiv,
plin de substanță lirică, înecare emoțional, din care nu
lipsește metafora originală, construcții pline de auten-
ticitate și o reală profunzime tematică. Poeta Camelia
Buzatu, așa cum notează pe coperta a patra și Emilia
Poenaru Moldovan, „dovedește o țință a scrierii poe-
ziei concomitent cu asumarea condiției de artist care se
retrage din lume pentru o trăire spirituală mai înaltă.”

UN MOD SIMPLU ȘI INCITANT DE A TRANSFERA REALITATEA ÎN LITERATURĂ

Terezia FILIP

Când cineva povestește o singură întâmplare sau un întreg șir înseamnă că naratorul va fi avut răbdare și împrejurări favorizante de a fi cunoscut cele povăstite, de a fi aflat lucruri care i-au stârnit preocuparea și plăcerea de a le relata. Aceste două etape obligatorii în construirea literaturii realiste fac din relatarea plăcerii povestitorului, care devine și plăcere a cititorului. Două plachete de texte narative intitulată în spirit matematic, *Adiacente* și *Fortuite*, semnate de Maria Berciu, incită curiozitatea și, chiar fără a nara evenimente spectaculoase, mențin cititorul în text.

Profesoara de matematică Maria Berciu tinde spre statutul unui artist deplin. Ea scrie proză și pictează. Cu un acut spirit de observație, tipic feminin, cu ochiul atent ținut asupra unor destine, a unor întâmplări, a unor persoane, ea nu se mulțumește doar să le cunoască și să le observe, ci transferă ceea ce află sau ceea ce presupune în două tipuri de creații: în narațiunile sale calme, moderat intinse și cumva relaxante pentru cititor, și în tablourile pe care le pictează cu pasiune. Maria Berciu preia din realitate câte o felie de viață și o transpune cu grijă, fără excese stilistice și fără spectaculoase transfigurări imaginative, fie în povestiri delicioase ca niște povești spuse la un ceai sau la cafea, fie în tablourile pictate. În picturi, ea cromatizează și nuanțează imaginea până la identitatea cu realul din care a fost decupată. În texte, ea narează întâmplările linear, calm, detașat. Scrierile Mariei Berciu devin astfel narațiuni realiste, mai puțin conflictuale și tensionate decât nvela și ceva mai complicate decât povestirea. Rezultate din observarea atentă a persoanelor, a comportamentelor, a destinelor și a aspirațiilor oamenilor de lângă noi, a mediului din imediata apropiere a autoarei, ele se finalizează de regulă optimist, cu împăcări, regăsiri, cu noi șanse de viață.

Când apăreau romanele Hortensiei Papadat-Bengescu, se spunea, în epoca prezentării lor în Cercul de la *Sburătorul* și a editării cărților, că ar fi „rezultate din bărfale feminine” care circulau în mediul frecventat de autoare. Da, așa era, numai că bărfalele încercate de semnificație treceau într-un tip de evocare cumva elevată a realității, cu fapte, situații și întâmplări din epocă, personajele vizite deveneau tipuri omenești specifice vremii, astfel că „bărfalele” se făceau operă literară. Ei bine, spiritul feminin este probabil cel mai acut instrument de observare detaliată a realității, de detectare a defecțiunilor și a interferențelor misterioase de destine, iar comentariul feminin, relatarea, este și mijloc de observare și, uneori, și de intervenție a unor detalii ale realității. Dar când toate acestea se transformă, când observația și inventivitatea se convertesc, din ceea ce ar putea rămâne doar bărfă, în literatură sau în pictură, este un merit, este un câștig, este artă. Iar arta — știm — are rădăcinile în realitate.

Maria Berciu atestă o atentă capacitate de observare, o răbdare ce temporizează culegerea informației până la epuizarea ei, până ce nu mai rămâne nimic de văzut, de aflat. Ea construiește cu răbdare un parcurs epic integral, cu tactul de-a expune lent, fără tensiuni, șirul de fapte într-un text narativ. Meritorie puterea de a concentra un conglomerat de întâmplări într-un singur text, densificând narațiunea care e, uneori, un parcurs complicat, un sămbure de roman. Autoarea adoptă un ton narativ optimist, care aparează în două moduri: face din lectura textelor ei o relaxare pentru cititor, ceea ce

poate fi o necesitate azi, un mod de revitalizare a lecturii. Și, în același timp, caută soluționări optime pentru destinele personajelor sale. Realitatea nu este atât de generoasă și de înțeleaptă, dar autoarea, da.

Ce mediu social investighează și reflectă autoarea? Unde se uită, unde caută ea subiectele? Ce lume, ce tipuri umane găsește? Ei bine, mediul social din textele Mariei Berciu este al nostru, al tuturor, realul imediat, cartierul, strada, blocul din apropiere, orașul Baia Mare, ușor de recunoscut. Sau poate fi mediul oricărui alt oraș din România cotidiană. Subiectele — curente, cotidiene, familia, cupluri, divorțuri și reconstituiri de cupluri, nașteri de copii, avorturi, serviciul, banii, afacerile, jobul din străinătate. Timpul scrierii și cel al faptelor petrecute este cotidianul nostru — deceniile finalului de mileniu II sau cele ale începutului de mileniu III. Încât textele Mariei Berciu pot avea o funcție social-istorică, dacă vrem. Ele depun mărturie despre „ce tip de probleme erau pe atunci”, se va spune cândva în viitor, în mica societate urbană și semiurbană din nordul României.

Aceasta face din scrierile Mariei Berciu „o oglindă purtată” prin realitatea zilelor noastre. Nu foarte complicate literar, scrierile par un fel de rapoarte de observare a tot ce se petrece, ce vede și știe autoarea. Ele sunt lineare, fără jocuri stilistice și imaginative, dar aceasta nu e un defect, ci o prezentare *in integrum* a tot ce se știe despre o întâmplare, despre un personaj, despre o situație din cotidian. Maria Berciu narează nu mici, mărunte întâmplări, ci o sumă de fapte ce desenează în fond destinele unor personaje. Nucleul narativ include în el două-trei destine ce meandrec, cu determinările și elanurile lor. Peisajul uman, societatea, mentalitatea publică și socială ce transpare în texte din vorbire, din comportamentul și faptele personajelor, este cea nord-transilvăneană, a oamenilor cuminți, educați, de bun simț, din orașele și comunitățile noastre. În mai toate povestirile este căutat, dorit un mod calm, echilibrat de viață, instituit până la urmă de personaje, ceea ce reprezintă implicit o rețetă de viață, un mod de-a evita drame și situații extreme. Tehnica literară este cât se poate de simplă. Autoarea adoptă narațiunea la persoana I, ceea ce dă textului autenticitate și nota de modestitate. Uneori autoarea se identifică protagonistei sau se subsumează ca personaj unor întâmplări (*Povestea Felicității, Un bilet, Echilibrare*). Extrem de feminin și de incitant acest mod de a scrie, ea și cum ai povesti la o cafea, între prietene, vecine, despre fapte de viață pe care le-ai aflat.

Chiar întâmplările mai puțin licite, indesezirabile, incidentele de destin sau accidentele de viață, eșecurile

sunt bine camuflate într-un mod de-a fi discret, calm, răbdător. Faptele eronate din opțiunile personajelor stau, la un moment dat, sub vălul unui bun-simț, al discreției și al răbdării, ele sunt bine controlate, stăpânite și nu sunt lăsate să tulbure destinul personajelor chiar dacă unele fac parte din CV-ul lor. Aceasta este desigur o artă mai degrabă a vieții decât una a literaturii, este un mod de a fi și de a prezenta întâmplările, de a expune ceea ce se vede la suprafața lucrurilor.

Tematica prozelor? Nu e tezisă și nici complicată, este viața cotidiană de tip urban, viața comună, aparent banală, liniștită cu suprafața unei ape calme, dar în adâncuri cu destule tensiuni și vârtejuri. Personajele nutresc în sine dorințe, aspirații, unele împlinite, altele nu, dar se stăpânesc, se conformează unui bun-simț social, nu vor să perturbe destinul altora. Mediul e cel urban, oamenii sunt cei cu care noi sau autoarea se interferează prin spațiul existenței. Ingineri, doctori, tehnicieni de varii profesii, comercianți și funcționari, patroni și femei întreprinzătoare, elevi și studenți sunt tipuri ce frecventează narațiunile din volumele *Adiacente* și *Fortuite*. Fapte și întâmplări ce tranșează firul vieții lor sunt tocmai acele evenimente care-i pot da individului sentimentul împlinirii sau care, dacă lipesc din destin, îl fac nefericit. Adică iubire, căsătorii dorite, unele minuțios pregătite, căsătorii eşuate sau rotete cu bună știință, divorțuri, flirturi și întâlniri pe terasă la o cafea, la un suc, celibatari solitari și depresivi, femei coquette, dar morale în aparență, sentimente ardente și doruri secrete, sarcini și nașteri de copii dorți sau de bastarzi cărora li se află tații iubitori — sunt tensiunile din scrierile Mariei Berciu.

Viața ca un fluviu liniștit, cu tensiuni ascunse și cu vârtejuri nevăzute în adâncuri ar fi, metaforic spus, tematica din prozele Mariei Berciu. Nu adoptă tehnici narative complicate din cele care fac deliciul și forma neo- și postmodernștilor. Maria Berciu abordează direct problemele vieții, precum profesoara de matematică problemele de rezolvat, prin cunoscuta grilă: ce se dă, ce se vede și ce vrem să aflăm, privirea narativă vede suprafața, aparența, dar sondează în adânc parcurșul și destinul personajelor. Unele povestiri au final deschis și rol de sexualizare a unor cazuri de viață la care probabil autoarea va reveni (*Conversații neconzurate, Ce mică e lumea*). Metoda textualizării vieții de către Maria Berciu e clară. Ea se uită atent în apropiere, în realul imediat, fertil din punct de vedere epic, și găsește îndată subiecte prozelor sale. Aparența este calmă, morală, cuminte, așezată în tiparele bunei-cuviințe, dar adâncul este neliniștit și tulburat de căutări, de fapte sau de aspirații nemărturisite.

Alexandra Andreea FĂT

Intr-un alt ritm

Locul în care timpul curge într-un alt ritm
e acela în care mă privești mereu la fel,
e acela în care nu pot să nu mă
gândesc la cuvintele
nerostite, la clipele netrăite, la
pagina goală
pe care mi-ai dăruit-o cu atâta
uşurinţă.

Ai vrut doar să ştii dacă mai vin.
Locul în care timpul curge într-un alt ritm
e mereu acolo unde suntem şi nimic
altceva nu mai este,
e acela când nu pot să nu mă
gândesc la atunci
şi-mi e din ce în ce mai greu să revin
la acum.

Ador mirosul cărţilor vechi, căci
poartă de ele şi viaţă
şi moarte,
credinţa unora şi necredinţa altora,
locuri în care timpul curge într-un alt ritm.

Copiii multului cer veghează
pustiul clipei suspendate-n pereţi,
aşteptând cu înfrigurare scufundarea indoielii
adevărată putere vindecătoare,
începutul singurei călătorii,
într-un loc în care timpul curge
într-un alt ritm.

Prieten de nădejde

Fiecare fulg de zăpadă
se aşază încet
în tabloul incomplet,
într-o poveste plină de întrebări.
Privit de la fereastră, până şi frigul
pare un prieten de nădejde, ce-ţi
promite că odată cu vântul
va şterge distanţa şi teama.
Dependenţi,
răsori în acelaşi timp,
preferăm tăcerea gândurilor,
sentimentele nerostite,
timpul care stă pentru noi.

Privit de la fereastră, până şi
întimicul
poate să pară un prieten de nădejde,
mai ales atunci când ne ajută să
ascundem
că nu ne putem vindeca de basmele
citite în copilărie.
Ține-mă de mână încă o dată, nimic
nu mi te apropie
mai tare ca înălţimea credinţei.

Casa noastră

Se risipeşte timpul ca fumul.
Pe acordurile unui pian vechi
se aud note timide.
O cană cu lapte,
cozonacul cu nucă –
cina cea de toate zilele –
se lasă aşteptată.
În noi şi prin noi
tertarea se face.
Când timpul stă pe loc,
stă să vegheze
ispăşirea,
trecerea unei vieţi ce duce spre altă
viaţă,
spre casa noastră,
zidită eu mâinile goale,
zidită departe de lume.
Găseşti-mă
în fiecare cărămiză,
în fiecare suocel,
în fiecare viaţă ce duce spre altă viaţă

Magdalena HĂRĂBOR

S-au mutat pescăruşii la mine-n oraş

şi totuşi e linişte
marea-ntinsă la picioarele arborilor
vara din care mă trezeşte mirosul de sare
freamătul valurilor
în trupul betoanelor
florul întrebărilor nemăscute
privegheri peste ape
unde v-aţi lăsat cearcănele?
povestea aripilor?
să mai cred în vindecarea dorului
când răspunsuri sapă cuburi în carnea
lucrurilor?
şevaletul acesta sunelge seninul cerului
fără să-l doară
fără măcar să-l atingă...
călători fără voie
unde vă poartă poezia?
pe şevaletul stropit cu albastru
vindecare de mare
de pescăruşi,
cu voi nu mi-e niciodată frig.

Aşteptând

am la îndemână tocul de scris
hârtia
litere ce-nţeaţă luna
ninsoarea în chemări depărtate
ca o mirare
se scrie liber
cu sânge şi hastru
se scrie de dor
cu degetele-nfipte-n lucruri
zborul – linie dreaptă
ca un zunzet
desprindere înceată de sol
lecţie deprinsă pe cărarea lină a zilei
ce nu se termină cu mine, cu tine, cu noi,
sigilate nisipuri
sălbatic
încă se plimbă pescăruşii pe acoperişul fiinţei.
aştept să-mi deschizi uşa cu bucuria unui copil.

nu e niciăieri loc pentru vară

pentru ce vreau să cânt
în mijlocul acestor sănii ale iernii
euvântul înfrigurat
aleargă în patria mută
socoltei rupte de gând
pentru cei care doresc să mă cunoască
nu sunt eu cea de acum
m-a descoperit ecoul ierbii
al florilor de câmp prin cămuri de-mprumut
straie ce dor mă-mbracă lumii
sunt mai sărea decât credeam ş-a mimănu
rătăcind pe la garduri
niciun felinar aprins
răsăn în mine cuvintele fierbinţi
e loc de mai bine
de faguri de miere de...
ce vrei să dăruieşti s-o faci din inimă
dragostea, părţicele părţicele
s-ajungă la toată lumea.

Am visat... am crezut

braţele mele în jurul unui copac
înbrăţişându-i foşnetul.
În grădină
dimineţi cu gânduri frumoase...
o pojişte verde pe şevaletul meu
salcia tânără se-upleacă înspre mine
până-n pământ raururi mângâietoare
le împletise în mine
în eurind cununa
şi eu
pasăre cântătoare.

Marin SLUJERU

Meteopatii

toamna intră-n parc –
vin rapid Întristaţi
micului oraş

***

case în soare –
sunet fin de tacâmuri,
măta miorlând

***

sfârşit de toamnă –
răul cel împede stând
cu dealul color

***

un pod în ceaţă,
o creionare în gol –
râu fără maluri

***

brad întunecat –
copil în admirarea
fulgilor albi, rari

***

acasă, iarna –
fulgii ce uşor se sting
atingând geamul

***

cleme de gheaţă –
faina nevastă ieşind
la întins rufe

***

trec timeri răzând –
omul de zăpadă stă
singur, după gard

***

ninge alene –
gazda iese în curte,
pisica nici gând

râu primăvara –
un bătrân în fervoarea
mâinilor sale

***

fereastră la drum –
ea scutură tof fctul,
de praful, de noapte

***

April, înfloriri –
un măr păzind o casă
în peragină

***

nouă zi de Mai –
alte aceleaşi vederi
pe vreun chip vechiu

***

stradă în soare –
în praful, un zăvod negru
ori numai umbra

***

un bondar verde
survolând trifoiştea –
aer albastru

***

câmpul cu mille fleurs...-
puneţi şi un fluture
alb călătorind

***

apus de vară –
el tot pozându-i chipul
via, copilăresc

***

vară toridă –
mei albi crimi în soare,
ori la măcoare?

FUNAMBULII UTOPICI AI ISTORIOGRAFIEI

Ovidiu PECICAN

(Urmare din pagina 8)

Cartea lui, apărută postum, *Dacia preistorică* este, dintr-un punct de vedere, pendantul, dar și replica la *Istoria critică a românilor* venită de pe poziții consonante, de tip romantic. (Spre deosebire de aceasta, un alt tip de replică, realistă și sensibilă la lecția pozitivismului, a produs A.D. Xenopol în *Istoria românilor din Dacia-Tratană*, 6 vol.: 1888-1893). În timp ce Hasdeu încerca să reconstituie trecutul glorios românesc pornind de la secolul al XIV-lea, când apăreau primele state românești cunoscute, regresând mai apoi către Antichitate, pentru a jalona mai clar teritoriul și precondiționările la care a supus acesta comunitățile umane românești în decursul timpului, Densusianu mergea mult mai departe îndărăt, căutând să recompună istoria Daciei pelasgă, care ar fi zămislit, de fapt, întreaga civilizație europeană. Împingerea mult mai departe în trecut a abordării, centralitatea prezumată a subiectului și grandiozitatea viziunii se doreau, toate, coplesitoare în raport cu scopurile, mult mai modeste – deși deloc lipsite de o similară monumentalitate a proiectiei – ale lui Hasdeu.

Problema fundamentală, în cazul înțelegerii lui B. P. Hasdeu și, pentru ultima și cea mai faimoasă parte a operei lui, și a istoricului transilvănean Nicolae Densusianu, în opera sa târzie, de sinteză a Antichității, este aceea de a câmpăni raportul dintre concepția, viziunea și intuiția originară care stă la baza acestora, pe de o parte, și capacitatea profesională de a mîna cu dexteritate metodologia istoriografică și savanță a timpului lor. Trebuie menționat de la bun început că atât Hasdeu, cât și Densusianu au demonstrat, în decursul carierei lor de istorici, deplina familiaritate cu metodele explorărilor istorice, cu limba izvoarelor consultate și cu științele auxiliare ale istoriei. În plus, ambii istorici posedau o cultură și o erudiție de neune nu doar de stimă, ci chiar de admirație (Hasdeu mai mult și Densusianu nu mai puțin, deși mai discret). Cu toate acestea, forța viziunii de ansamblu asupra unui trecut – altfel spus, imaginația lor istorică – nu s-a putut resemna la adevăratele mijloacele ontologice de tehnologie intelectuală de specialitate ale meseriei de istoric din vremea lor. Ambii au sacrificat, conștient sau nu, sobrietatea menținerii în limitele a ceea ce putea fi probat pe baza de izvoare în folosul unei proiectii proliferante de mare anvergură. Nicunul dintre ei nu a rămas la viziuni etic contextualizabile și limitativ circumscrise istoric, ci, cu un instinct infailibil al grandiosului, al monumentalului, al marilor proporții, au depășit cu mult posibilitățile de verificare științifică avute la dispoziție, contourându-și penconamările.

Această opțiune comună nu trebuie pusă, pripit, doar pe seama unor impulsuri temperamentale ori a unui elan dornic de extaze apreciative din partea cititorilor beneficiari. Poate fi vorba și despre influența asupra celor doi autori a unor modele preexistente.

Istoric social și militar plin de acrimie, scrupulos editor de documente, Nicolae Densusianu (1846-1911) s-a dovedit, în ultimă instanță, un critic feroc al criticii de text și pe cel al istoriei din pasul epocii moderne, un visător romantic îndelung reprimat și, în fine, deziluzionat. În spatele atitudinii științifice prudente și a hermeneuticii izvoarelor atente la sugestiile școlii erudite și chiar pozitivistice se ascundea un...

istoric din stîrpea lui Herder și a lui Vico, animat de viziuni compatibile cu ale lui Jules Michelet. Tema organelor – tradițională, de-acum, în istoriografia română – era împinsă până dincolo de limitele etnogenezei românilor, mai departe chiar decât granițele istoriei dacilor, în timpurile mitice și „pre-istorice” (cum zice Densusianu, distanțându-se de „proto-istoria” dacică a lui Părvan, pe neștiute) ale pelasgilor. Ceea ce războite fără dubiu din această strădanie este convingerea neezitantă că trecutul, oricât de îndepărtat și de privat de mărturii indubitabile ar fi el, se cuvine scrutat, cercetat și obligat să-și dezvăluie tainele. Un optimism epistemic nestăruenit de temeri îl anima și tot el îi oferea temelul încrederei că, prin buna lui credință, prin metodologia avută la dispoziție și prin consecvența persuasivă a angajării proprii, ar putea destrăma întunecimea timpurilor arhaice fără a avea nevoie de o specializare obstinată în acea zonă de explorat și fără a dispune de o cunoaștere amănunțită și îndelungată a preistoriei și a istoriei antice.

Romanticul nu este doar opțiunea aceasta expresă și imperioasă pentru o *terra virgine exotice*. Romanticul rămăne și metodologia pusă în joc, cu explicațiile intuitive ultraistorice ale probelor folclorice, cu înfrățirea discernământului la selectarea și la utilizarea lor, cu certitudinile întemeiate pe înălțuni de argumente discutabile. Dar, mai ales, romanticul este viziunea ce organizează lucrarea. Prin ea, Nicolae Densusianu se situează în proximitatea filosofilor din „zorii romantismului”. Giambattista Vico și Johann Gottfried Herder. Ca aceștia, istoricul transilvănean, descătusat de nevroza migăleilor, visează la o sinteză asupra hămii străvechi.

Preocupată de critica rezultatelor la care a ajuns Densusianu, istoria istoriografiei noastre s-a dezinterezat, în general, de partea valoroasă a obstinării sale interes pentru vremurile germinative în care spațiul așezat al Daciei antice și-a structurat și restructurat un anume profil istoric. În pofida contestabilelor rezultate ale înclășării sale finale din *Dacia preistorică*, Nicolae Densusianu rămăne un istoric demn de un bun renume în tradiția modernă a scrierilor istorice românești, testând pe cont propriu, cu curaj intelectual, limitele înaintării posibile în cunoașterea propriului trecut la începutul secolului al XX-lea, într-o vreme când constrângerile metodologice și de viziune ale pozitivismului le interziceau altora drastic aventurarea dincolo de inventarierea strictă a recuzitei documentare și arheologice cunoscute. Densusianu și-a riscat reputația construită pe munca sa căutătoarească de o viață pentru a merge mai departe, iar erorile în estimarea credibilității unor dintre sursele documentare obținute (răspunsurile la chestionarul lansat de el) nu îl compromit pe el, ci surprind, de fapt, o vârstă insuficient cercetată a explorărilor folclorice. Din ele rămăne cutezanță – poate imprudentă, dar nu dubioasă etic – de a dori să împingă limitele cunoașterii trecutului mai mult decît îi îngăduiau epoca și paradigma științifică în interiorul căreia activa.

1. Nicolae Boban, *Sensul vieții. Memori III*. Iasi: Ed. Polirom, 2006, p. 374.
2. Ioanela Carnea Bănuș, *Ovidiu Birlea. Ediție critică din fondurile documentare inedite*. București: Ed. Muzeului Național al Literaturii Române, 2012, p. 105.

PARODIE

Lucian PERȚA

Horia BĂDESCU

Între tine și vasta tăcere

(fragmente)

*
Unde-s poezii, unde s-au dus?
Se presupune că înspre apus.
O clipă numai nu le-am lăudat
ascunsa lor trudă și-au și plecat.
Ce-or face-acolo? Cine mai știe,
prin *furci caudine* vor trece să fie
în a *viețării carte* oricum
prin vânt și prin ploaie face-și-or drum
și *pielea de înger* oricui o vor vinde
le vrea poezia din cărți a desprinde.
De n-o fi să fie, mă rog, în sfârșit,
s-or duce atuncea înspre răsărit!

*
E mersul lumii dezorientat,
spre *nevăzute Urse s-a pornit*
de însuși Dumnezeu a devenit
neliniștit de ce a remarcat.
În *cartea viețuirii* e notat
că drumu-acesta duce spre sfârșit
însă destinul fiindu-i ne-implinit,
neliniștit de ce a remarcat
e bunul Dumnezeu ce-a și oftat.
Cu *piei de înger* speră să oprească
spre hău astă pornire nefirească.
Nelineștit de ce a remarcat
va fi că omul e-ncăpățânat
și mersul lumii-i dezorientat!

*
“Cuvintele scrise cu italic reprezintă sau fac referire la titluri de volume ale autorului.

Revista NORD LITERAR

Instituție de cultură în subordinea
Consiliului Județean Maramureș
– spate literar –

Manager: Dana BUZURĂ-GAGNIUC

Colectivul de redacție:

Gheorghe PARJĂ – redactor-sef
Delia MUNTEAN – redactor
Raluca HĂSDĂȘAN – redactor

Consiliul consultativ:

Irina PETRAS, Mireoa MUTHU, Mireoa POPA,
Carmen DĂRĂBIU, Teodor ARDELEAN

Redactori asociați:

Daniela SITAR-TĂUT, Ovidiu PECICAN,
Lucian PERȚA, Nicolae SCHILIANU

Colaboratori:

Horia BĂDESCU, Constantin CUBLEȘAN,
Aida OLOS, Echim VANCEA, Ștefan JURCA,
Ioan DRĂGOȘ, Tatiana DRĂGOMIR

Prezentare artistică: Mireoa BOCHIȘ

Acest număr este ilustrat cu fotografii
de la evenimentul „Dialog cultural”, organizat de Revista
de Cultură Nord Literar, în cadrul căruia a avut loc
lansarea volumului *Marea carte a uitării* de Gabriel Clifu.

Costul unui abonament – 2023: Prin poștă: 3 luni – 24 lei; 6 luni – 48 lei; 12 luni – 95 lei.

*Informăm colaboratorii noștri că responsabilitatea asupra conținutului materialilor publicate revine autorilor.

Colaboratorii ne pot trimite materiale doar în format electronic, culesse cu semnă diacritice și cu respectarea normelor ortografice impuse de Academia Română.

*În gura editurii, revistele și autorii care doresc să le semnă cărțile și publicațiile periodice în maneră viitoare ale revistei noastre să le trimită pe adresa poștală sau electronică a redacției.

Lucianna ARGENTINO

S-a născut la Roma în 1962. A publicat volumele de poezie *Gli argini del tempo* (Totem, 1991), *Biografia a margine* (Fermenti Editrice, 1994), *Mutamento* (Fermenti Editrice, 1999), *Verso Penuel* (edizioni dell'Oleandro, 2003), *Diario inverso* (Manni editori, 2006), *L'ospite indocile* (Passigli, 2012), *Abele* (Ed. Progetto Cultura, Le Gemme, 2015), *Le stanze inquiete* (Edizioni La Vita Felice, 2016), *Il volo dell'allodola* (Edizioni Segno, 2019), *In canto a te* (Samuele Editore, 2019). În 2019 a primit Premiul „Caro Poeta 2018” la cea de a V-a ediție a festivalului „La parola che non muore”.

La dicitura blindata delle cose
è una forma d'imperfezione
– come nei diamanti –
più preziosa della perfezione stessa.
È questa che i poeti cercano
col cuore rarefatto
la combinazione
di essere e di apparire
il farsi verità
di una menzogna.

***

Trema chi dell'abisso fa suo seme
e teme sia tenebra il racconto,
ma poi la luce viene
a raggi o a perturbazioni
ed è una forma di limpida materia
l'amore che ne scaturisce
e sgrana le ore nell'opera del tempo
ma non è questo ad invecchiare
è quanto tratteniamo
– tutto ciò che non lasciamo andare.

***

Le ore – agili sorelle – scardinate dagli istanti
smarrite nel clamore degli eventi
oscillano agitate dal vento dell'imprevedibile.
Confuse non sanno a quale limite aggrapparsi
e stanno come pane avanzato
che in sé mantiene il lievito e la spezzatura.

Traducere din volumul *Appunti di un canto controverso*
(*Note ale unui cântec controversat*) de Lucia Helena POP

Denumirea blindată a lucrurilor
este o formă de imperfecțiune
– ca în diamante –
mai prețioasă decât însăși perfecțiunea.
Asta este ceea ce caută poeții
cu sufletul rarefiat
combinația
de a fi și de a părea
capacitatea de a-și face adevăr
dintr-o minciună.

***

Tremură cine din abis își face sămânță
și se teme că ar fi neguroasă povestea,
dar apoi lumina vine
în raze sau în perturbații
și este o formă de pură materie
iubirea care de aici derivă
și macină orele în opera timpului
dar nu asta ne îmbătrânește
ci ceea ce reținem
– tot ceea ce nu lăsăm să plece.

***

Orele – suple surori – dezlipite din clipele
pierdute în vuietul întâmplărilor
oscilează fluturate de vântul imponderabilului.
Confuze nu știu de ce limită să se aștepte
și stau ca pâinea rămasă
care păstrează în sine drojdia și tăierea.

Elena Liliana
POPESCU

M-am bucurat când a ajuns la mine volumul multilingv de poezie intitulat *DE CE?*, al doamnei Elena Liliana Popescu, apărut recent la Editura Eikon. Cartea conține cincisprezece poezii în original și în traduceri, în 24 de limbi care se vorbește în România (...) Citisem poeziile în format electronic, dar este altceva când cititorul poate ține în mână, poate inspira mirosul cărții proaspăt tipărite. Zile în șir am gustat, dintre cele 24 de limbi, variantele care sunt traduse în limbi cunoscute de mine. Din proprie experiență știu că traducerea literară nu este un «text plat», care, odată terminat, trebuie apoi uitat. Există cazuri când traducătorul savurează cuvintele, se delectează cu ideile conținute în text ore sau zile în șir. Aproape că aș putea spune că poezia „renaște”, în felul acesta.

În viața de toate zilele de multe ori ne întâlnim cu texte – mai ales în comerț, ca instrucțiuni de folosire – care au fost traduse cu ajutorul traducătorului Google. În cele mai multe cazuri zămbim văzând aceste texte traduse incorect. Tocmai de aceea trebuie să subliniem responsabilitatea traducătorului, cel care se dedică unei astfel de „munci”. Sau poate că aceasta nici nu reprezintă o muncă, ci mai mult un act de curaj, un gest de prietenie cu un scop benefic.

De ce nu s-ar putea face cunoscute și altora ideile cuiva în mai multe limbi ale lumii, dacă acestea sunt valabile pentru toată lumea? Poeziile poetei Elena Liliana Popescu sunt în felul acesta. Volumul nou publicat este o selecție din poeziile care apăruseră în limba română, limba maternă a poetei. Iar, de data aceasta, au fost publicate în 24 de limbi. Haos babilonian – ar putea spune un străin –, dar experiența ne spune altceva. Ascultând cu plăcere variantele traduse în limbile cunoscute sau mai puțin cunoscute de mine, mi-am dat seama că în fiecare dintre limbile în care s-a recitat la lansarea cărții s-au păstrat ritmul și melodia poeziei, și sper că și sensul, ideea de bază a poeziei.

Persoanele care au participat la lansarea volumului, traducători și iubitori de poezie, au încercat să adauge, fiecare, câte ceva din cunoștințele și talentul lor, astfel încât aceste poezii să „sune” cel mai frumos posibil în limbile lor materne.” (András BANDI)

Pentru a ilustra cele spuse, puteți citi o poezie scurtă, în primul rând în limba română, apoi în limbile maghiară (traducere: P. Tóth Irén), engleză (traducere: Adrian George Sahlean) și franceză (traducere: Estelle Variot).

Nimeni nu ți-a răspuns

Ai întrebat
uneori
ce este viața
fără să vrei
cu adevărat
să afli
răspunsul

Și nu l-ai găsit!

Nimeni
nu ți-a răspuns
pentru că nimeni
nu ți-ar fi putut
răspunde...

Senki nem felelt

Azt kérdezted
olykor,
mi valójában az élet,
anélkül
hogy igazán
kerestéd volna
a választ.

És nem találtad!

Senki nem
felelt,
mert senki
nem ismerte
a választ...

Nobody answered...

At times,
you asked yourself
'What's life?'
not really
eager
for
an answer...

And so you never found it!

No one
answered
because
no one
could have...

Personne ne t'a répondu

Tu as parfois
demandé
ce qu'était la vie
sans vouloir
connaître
vraiment
la réponse

Et tu ne l'as pas trouvée !

Personne
ne t'a répondu
parce que personne
n'aurait pu
te répondre...